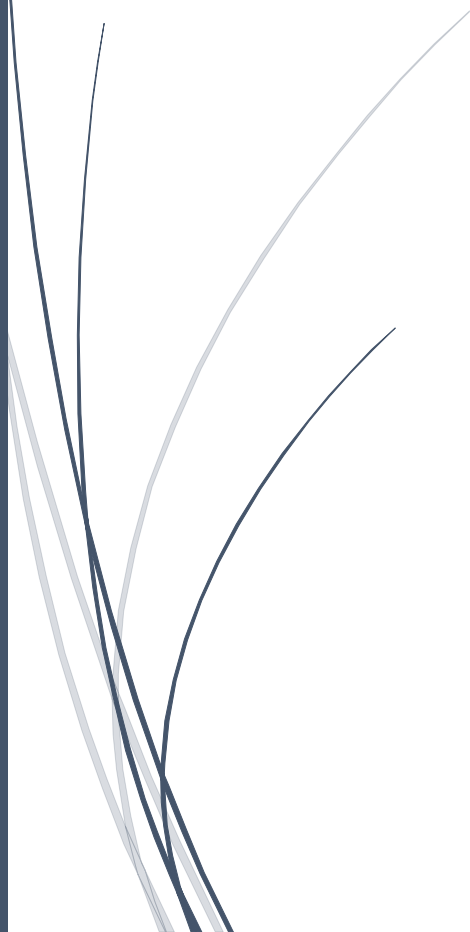

A dark blue vertical bar runs down the left side of the page. A blue arrow points to the right from the bar, containing the date.

26.05.2025

En senterpolitikk for Det samfunnsvitenskapelige fakultet

Innhold

1. Innledning	2
1.1 Bakgrunn og målsetting	2
1.2 Mandat og organisering av arbeidsgruppen	2
2. Metode, omfang og leseveiledning	3
3. Fakultetets sentre	4
4. Organisering av sentre	7
5. Sentrenes plass i UiOs styringsstruktur	11
Institutt	12
Fagavdeling	13
Senter	13
Forskergruppe	13
6. Fordeler og ulemper med senterorganisering	14
7. Konsekvenser av senterorganisering	17
7.1 Risiko og økonomisk ansvarlighet (rammestyring)	17
7.2 Fordeling av eksterne inntekter	17
7.3 Frikjøp og undervisning	18
7.4 Rekruttering og personalansvar	18
7.5 Stillingsstruktur	19
7.6 Sentrenes etterliv	20
8. Arbeidsgruppens innstilling	21
8.1 Forslag til felles senterpolitikk ved Det samfunnsvitenskapelige fakultet	21
8.2 Hovedregler for en felles senterpolitikk	23
8.3 Fra senter til institutt	24
9. Sjekkliste for etablering av sentre	25
 10. VEDLEGG	 28
10.1 Nøkkeltall for fakultetets sentre	28
10.2 Oversikt over sentre ved enheter omtalt i rapporten	29
10.3 Notat – Sentre og eksternfinansiering	32

Senterpolitikk for Det samfunnsvitenskapelige fakultet. Rapport fra arbeidsgruppe.

1. Innledning

1.1 Bakgrunn og målsetting

Fakultetsstyret vedtok i møte den 15. mars 2024 å utrede en senterpolitikk for Det samfunnsvitenskapelige fakultet. Forslag til mandat for arbeidet, arbeidsgruppens sammensetning og tids- og kommunikasjonsplan var oppe til diskusjon i fakultetsstyrets møte 13. juni 2024. Vedtak om mandat og arbeidsgruppe, samt tids- og kommunikasjonsplan ble endelig vedtatt av fakultetsstyret 27. september 2024.

1.2 Mandat og organisering av arbeidsgruppen

Eksternt medlem av fakultetsstyret, Troels Østergaard Sørensen, har ledet arbeidsgruppen.

Øvrige medlemmer:

- Espen Røysamb, forskningsleder ved Psykologisk institutt og tidligere senterleder PROMENTA
- Cecilie Wingerei Lilleheil, tillitsvalgt i Forskerforbundet og representant for de tillitsvalgte
- Thorgeir Kolshus, Instituttleder Sosialantropologisk institutt
- Anniken Hagelund, Instituttleder sosiologi og samfunnsgeografi
- Inger-Johanne Ullern, Kontorsjef TIK Senter for teknologi, innovasjon og kultur
- Mari Gakkestad, lokalt hovedverneombud
- Gudleik Grimstad, fakultetsdirektør (sekretær)

Det framgår av fakultetsstyrets mandat at arbeidsgruppen skulle kartlegge nåsituasjon ved fakultetet og legge fram forslag til en senterpolitikk. Arbeidsgruppen skulle

- kartlegge bakgrunnen for opprettelse av sentre ved Det samfunnsvitenskapelige fakultet
- redegjøre for de viktigste forskjellene mellom et senter, et institutt, og en fagavdeling
- redegjøre for personalmessige, juridiske, fagstrategiske og økonomiske konsekvenser av senterorganisering, herunder finansiering av forskning, forskerutdanning og utdanning.
- vurdere merverdien av å organisere deler av virksomheten som et senter
- vurdere vilkårene for at senterorganisering styrker fakultetets evne til å løse sine kjerneoppgaver og nå langsiktige strategiske mål
- vurdere hva som skal til for at et senter skal kunne få status som et institutt
- innhente høringsuttalelser fra alle underliggende enheter ved Det samfunnsvitenskapelige fakultet
- utarbeide forslag til felles senterpolitikk for Det samfunnsvitenskapelige fakultet

2. Metode, omfang og leseveiledning

Arbeidsgruppens mandat er omfattende. Arbeidsgruppen tolker mandatet slik at det som skal utredes er en senterpolitikk for fakultetet med tanke på etablering av nye sentre ved fakultetet, uavhengig av saken som foranlediget styrets bestilling (en ansettelsessak ved ARENA – Senter for europaforskning).

Arbeidsgruppen tolker videre mandatet slik at sentre for fremragende forskning, utdanning og innovasjon faller utenfor mandatet, siden det allerede er utarbeidet en sentral policy for disse. Det kan ikke utelukkes at denne policyen kan ha overføringsverdi for sentre som er omfattet av mandatet.

Det framgikk av vedtatt kommunikasjonsplan at arbeidsgruppen skulle innhente innspill fra ulike interessenter tidlig i prosessen. Invitasjon til å komme med innspill gikk ut til instituttledere, senterledere og alle ansatte den 19. desember 2024 med svarfrist 20. januar 2025.

Arbeidsgruppen ba alle ansatte om innspill på følgende problemstilling:

- *Hvilke fordeler/muligheter og ulemper/svakheter ser du med en senterorganisering under henholdsvis institutt og fakultet?*

Institutt og senterledere (også ledere for sentre organisert under institutt) ble i tillegg bedt om å svare på spørsmål om bakgrunnen for opprettelse av eget senter (egne sentre):

- *Hvorfor ble senteret/sentrene opprettet*
 - *Var det et krav fra ekstern finansør?*
 - *Var det etter ønske fra ansatte, i så fall hvorfor?*
 - *Var det på initiativ av ledelsen, og i så fall hvorfor?*
 - *Andre grunner?*

Det kom i alt 26 innspill.

Arbeidsgruppens anbefalinger er basert på en helhetlig vurdering, inkludert innspillsrunden.

Arbeidsgruppen har hatt 5 møter.

Av kapasitetshensyn har innhenting av data om fakultetseksterne sentre vært begrenset til sentrenes og andre enheters nettsider, samt noe kvalitetssikring fra eksterne med lokalkunnskap.

Arbeidsgruppens rapport består av en generell del med kartlegging av ulike typer sentre og deres plass i universitetets styringsstruktur. I kapittel seks diskuteres sentrenes mulige merverdi og potensial som redskap for fakultetet til å nå sine strategiske mål. Kapittel sju tar for seg noen utfordringer og problemstillinger som kan oppstå i grenseflaten mellom sentre og vertsenheter.

I kapittel åtte og ni foreslås noen rammevilkår for en senterpolitikk for Det samfunnsvitenskapelige fakultet. Arbeidsgruppen mener at senterpolitikken bør hensynta forskningens behov, samt grunnenhetenes handlingsrom og autonomi. Det tilsier rammevilkår heller enn detaljerte regler for senterorganisering. I samme kapittel foreslår arbeidsgruppen noen kriterier for at et senter skal få status som institutt.

I rapportens kapittel 10 har arbeidsgruppen inkludert nøkkeltall for noen av fakultetets større sentre, sentrenes økonomiske bidrag til fakultetet, samt en oversikt over sentre ved noen andre enheter som arbeidsgruppen har sett på. I kapittelet gis det også en nærmere beskrivelse av pågående og kommende senterutlysninger, der fakultetets fagmiljøer ventes å være aktive enten som koordinator eller partner.

3. Fakultetets sentre

Fakultetet har åtte enheter som omtales som sentre:

- ARENA - Senter for europaforskning
- CENSE – Norsk forskningssenter for seksuell helse, Psykologisk institutt
- C-REX – Senter for ekstremismeforskning, Institutt for statsvitenskap
- INTRANSIT - Industrial transformation, Sustainability, Digitalization - TIK - Senter for teknologi, innovasjon og kultur
- LCBC - Senter for livsløpsendringer i hjerne og kognisjon - Psykologisk institutt
- NFS - Norsk senter for skatteforskning - Økonomisk institutt
- PROMENTA - Psykologisk institutt
- TIK - Senter for teknologi, innovasjon og kultur

To av de åtte sentrene er grunnenheter ved SV-fakultetet: ARENA og TIK. Tre av sentrene er sentre i organisatorisk forstand: LCBC, PROMENTA, C-REX, mens de øvrige tre har mindre omfang og kan i praksis sies å være prosjekter med «senter» i navnet: CENSE, INTRANSIT og NFS.

Fem av sentrene har et stort omfang av forskningsaktiviteter som gir inntekter løpende, ved at sentrene aktivt søker ytterligere eksternfinansiering. De øvrige tre sentrene har fått én større tildeling, enten fra Norges Forskningsråd (NFS, INTRANSIT) eller Helsedirektoratet (CENSE), og opererer mer på linje med ordinære eksternfinansierte prosjekter.

Sentrene bidrar vesentlig til fakultetets samlede eksterne inntekter. Mellom mai 2021 og februar 2025 utgjorde deres andel 38,5 % av fakultetets totale eksterne kontraktsportefølje, til sammen 648 millioner kroner.

For mer informasjon om sentrenes bidrag til fakultetets økonomi, se vedlegg 10.3.

3.1 Sentre organisert under fakultetet

To av fakultetets sentre (TIK og ARENA) er organisert direkte under fakultetet. De skiller seg fra sentrene som er organisert under grunnenhetene ved at de, i tillegg til ekstern finansiering, også har en bevilgning fra fakultetet. TIK har også undervisning som likestilt

formål. Begge sentrene er etablert som permanente grunnenheter ved fakultetet uten sluttdato.

ARENA og TIK har fått delegert både personal- og budsjettansvar og har egne administrative ansatte på linje med øvrige grunnenheter under fakultetet.

Se vedlegg 10.1 for nøkkeltall om ansatte ved sentre ved Det samfunnsvitenskapelige fakultet.

ARENA – Senter for europaforskning

Forskningsprogrammet ARENA (Advanced Research On The Europeanisation of The Nation-State) ble etablert i 1994 av Norges Forskningsråd. Programmets formål var forskning på politisk integrasjon i Europa og på konsekvensene av politisk integrasjon i Europa for Norge.

Etter ønske fra Norges forskningsråd og Kunnskapsdepartementet vedtok universitetsstyret 5. november 2002 å etablere ARENA som en særlig satsing ved UiO. ARENA ble i 2003 avviklet som eget program under Norges forskningsråd og fra 2004 overført til Universitetet i Oslo som et senter for europaforskning under Det samfunnsvitenskapelige fakultet.

ARENA har fortsatt forskning som hovedformål. Forskningen ved senteret har i stor grad vært eksternt finansiert av midler fra Norges Forskningsråd, Utenriksdepartementet og ulike EU-programmer.

TIK- Senter for teknologi, innovasjon og kultur

TIK-senteret ble vedtatt opprettet av Det akademiske kollegium som en egen enhet uten tidsbegrensning under Det samfunnsvitenskapelige fakultet i 1998. Det skjedde ved at det tidligere Senter for teknologi og menneskelige verdier (TMV), det tverrfaglige mastergradsstudiet Society, Science and Technology in Europe (ESST) og Prosjektforum ble slått sammen. Prosjektforum har senere blitt skilt ut fra senteret.

TIK forsker på produksjon og formidling av kunnskap med søkelys på utvikling av og samspill mellom teknologi, vitenskap og samfunnsmessig endring. Senteret har undervisning på bachelornivå og to egne masterprogrammer, samt egen studieretning på fakultetets doktorgradsprogram.

3.2 Sentre organisert under grunnenhetene

Seks av fakultetets åtte sentre er organisert under grunnenheter og rapporterer til institutt-/senterleder. C-REX har i tillegg et fagråd sammensatt av representanter fra samarbeidspartnere, som tjener til å ivareta partnernes behov for faglig medvirkning og innflytelse. Fagrådet bidrar også med råd om senterets faglige utvikling og strategi.

LCBC og PROMENTA inngår i dag begge som enheter på linje med fagavdelinger i avdelingsstrukturen ved PSI, men med forutsetning om evaluering for videre drift. CENSE, INTRANSIT og NFS er prosjekter med en definert prosjektperiode, mens C-REX har sluttdato primo 2026.

Sentrene på grunnenhetsnivå er opprettet med forskning som hovedformål. Typisk vil sentrenes stab bestå av noen (fra få til flere) faste vitenskapelige ansatte som er frikjøpt fra deler av undervisningsplikten ved vertsenheten eller fra andre grunnenheter ved UiO, samt forskere, stipendiater og postdoktorer. PROMENTA, LCBC og C-REX har også ansatte i tekniske- og administrative stillinger. Ved disse tre sentrene har ledelsen fått delegert personalansvar, men ikke formelt budsjettansvar (BDM). Også sentrene som har egne administrative ansatte benytter seg av institutt- og fellesadministrative tjenester.

Sentrene er hovedsakelig tverrfakultære og/eller flerfaglige og samarbeider med partnere både nasjonalt og internasjonalt.

Senter for livsløpsendringer i hjerne og kognisjon (LCBC), Psykologisk institutt

LCBC er et forskerinitiert senter med finansiering fra flere eksterne kilder (bl.a. Norges forskningsråd, EU, ERC, UiO Verdensledende forskningsmiljø, Simons Foundation og Nasjonalforeningen for folkehelsen).

LCBC forsker på hvordan hjerne og kognisjon forandrer seg gjennom livsløpet ved å følge mennesker over flere år. Forskingen ved LCBC søker også å avdekke hvordan hjerne og kognisjon påvirkes av risikofaktorer og fasen over til kliniske tilstander, blant annet Alzheimer sykdom.

Forskningsgruppen har i kraft av sin sterke vekst over tid utviklet seg til et senter ved instituttet og har i dag status som en av seks avdelingsenheter, med forbehold om evaluering for videre drift.¹

PROMENTA, Psykologisk institutt

PROMENTA er et tverrfaglig senter finansiert av Norges forskningsråd og ulike samarbeidspartnere i inn- og utland. PROMENTA forsker på psykisk helse, rusbruk og livskvalitet i befolkningen. Senteret ble etablert i 2019 og har, i likhet med LCBC status på linje med fagavdelingene, med forbehold om evaluering for videre drift,

CENSE – Norsk forskningssenter for seksuell helse, Psykologisk institutt

CENSE ble opprettet i 2023 og er et nyetablert og forskerinitiert, tverrfaglig forskningssenter finansiert av Helsedirektoratet for en toårsperiode. CENSE forsker på kjønn, seksualitet og seksuell helse.

C-REX – Senter for ekstremismeforskning, Institutt for statsvitenskap

Senteret er finansiert av Norges forskningsråd for en periode på 5+5 år. Senteret var først planlagt å ligge under universitetsstyret, deretter under Det samfunnsvitenskapelige fakultet. Senteret ble opprettet 1. februar 2016 og lagt under Institutt for statsvitenskap etter pålegg fra fakultetet og mot instituttets vilje. C-REX fikk dermed ikke godt fotfeste

¹ I Norges forskningsråds evaluering av helseforskning (EVALMEDHELSE), presentert 8. april 2025, ble Psykologisk institutts forskning gitt karakteren «excellent» eller «outstanding». Både LCBC og PROMENTA var omfattet av evalueringen.

hos sin disiplinære vertsinstitusjon i utgangspunktet, noe som vanskeliggjorde videre integrasjon i disiplininstituttet.

Formålet med senteret er å utvikle empirisk og teoretisk kunnskap om årsaker til og konsekvenser av høyreekstremisme og relaterte fenomener.

Stortinget fattet 12. desember 2023 et oppmodningsvedtak, der de ba regjeringen sikre fortsatt finansiering. Av forslaget til statsbudsjett for 2025 framgår det at regjeringen vil komme tilbake til dette «i komande statsbudsjett».

Norsk senter for skatteforskning (NFS), Økonomisk institutt

NFS er et forskerinitiert senter finansiert av Norges forskningsråd for perioden 2023-2027 innen skatteøkonomi. I tillegg til forskere fra Økonomisk institutt er forskere fra blant andre Frisch-senteret og University of Chicago involvert.

INTRANSIT – Innovation policy for industrial transformation, sustainability and Digitalization, TIK – Senter for teknologi, innovasjon og kultur

INTRANSIT er et forskerinitiert senter finansiert av Norges forskningsråd for perioden 2019-2027. INTRANSIT skal undersøke hvordan forsknings- og innovasjonspolitikken kan legge til rette for en smartere og grønnere norsk økonomi. Prosjektet er et samarbeid mellom TIK, Institutt for informatikk ved UiO, Sintef og Universitet i Utrecht, Nederland.

4. Organisering av sentre

Fakultetets kjerne er de disiplinorienterte instituttene. I fakultetets Strategi 2030 understrekes det at en videre utvikling av de samfunnsvitenskapelige fagene er avgjørende for fakultetets fremtid.

Samtidig er det et økende behov for å finne samarbeidsformer på tvers av disipliner. Samfunnet står overfor utfordringer som krever oppdatert samfunnsvitenskapelig kunnskap av høy kvalitet. Aktuelle eksempler er klimaendring og grønn omstilling, demokratiutfordringer, økonomisk og sosial ulikhet både nasjonalt og internasjonalt, pandemi og andre kriser, migrasjon og verdimangfold.

Komplekse problemstillinger krever ofte en tverrfaglig tilnærming. Det å bygge tverrfaglighet og samarbeid utgjør gjerne hovedintensjonen bak senterutlysninger. De fleste sentre både ved Det samfunnsvitenskapelige fakultet og ved andre fakulteter etableres som følge av konkrete utlysninger av forskningsmidler der det gis mulighet til å bygge slike internasjonalt sterke fagmiljøer på samfunnsrelevant tematikk.

Arbeidsgruppen har sett på hvordan det som omtales som sentre er organisert ved noen andre sammenlignbare universiteter og fakulteter, herunder søsterfakultetene i Bergen og København, de andre fakultetene ved Universitetet i Oslo og ved London School of Economics and Political Science (LSE).

Se vedlegg 10.2 for oversikt over sentre ved disse institusjonene.

De kjennetegn på sentre som er beskrevet under vil man i stor grad gjenfinne hos sentre ved de eksterne fakultetene og universitetene arbeidsgruppen har sett på.

4.1 Organisasjonsnivå

Kartleggingen viser at det som omtales som sentre er organisert på alle nivåer, avhengig av formål og behov.

Det samfunnsvitenskapelige fakultet ved Universitetet i Bergen har organisert alle sine sentre under institutter. London School of Economics and Political Science og Det samfunnsvidenskabelige fakultet ved Københavns universitet har i hovedsak organisert sine forskningssentre under institutter, men de har også noen tverrdisiplinære sentre på fakultets- eller institusjonsnivå.

Ved UiO er flere sentre organisert direkte under universitetsstyret, men det finnes også sentre ved Det medisinske fakultet som er organisert under fagavdeling/klinikk, på nivå fem.

Det matematisk-naturvitenskapelige fakultet ved UiO har ti interne sentre. Noen av disse er tverrfaglige og involverer flere institutter. Disse sentrene rapporterer hverken til institutt eller fakultet, men til egne styre med representanter fra samarbeidende institutter og fakultetsledelsen.

De fleste sentre ved UiO er organisert under institutter. De er i hovedsak forskerinitierte, fag-nære og etablert med tanke på å samle kompetanse på spesifikke og avgrensede tematiske områder. Selv om sentrene ikke nødvendigvis er disiplinære, så ligger forskningstema gjerne tett på vertsenhetens faglige orientering.

4.2 Virtuelle sentre

Sentre kan også etableres uten noen felles fysisk lokalisering. NFS, CENSE og INTRANSIT er eksempler på virtuelle sentre, som ikke er skilt ut som egne organisatoriske enheter, og som snarere har karakter av nettverk (NFS), eller forskningsprosjekter (CENSE og INTRANSIT), der et mindre antall vitenskapelige ansatte og rekrutter er ansatt ved sine respektive enheter, uten felles lokaler, formell styringsstruktur eller andre ressurser.

Noen forskergrupper eller eksternt finansierte prosjekter med omfattende nasjonalt/internasjonalt samarbeid om avgrenset tema, med egne kontaktpersoner i form av faste ansatte, hyppige og jevnlig aktiviteter i form av seminarer, workshops, egne nettsider med mer, vil også kunne ha samme karakter som slike virtuelle sentre.

4.3 Formål

Kartleggingen viser at sentre, både ved UiO og ellers, er etablert med mange ulike formål.

TIK-senteret er et eksempel på et senter med både forskning og undervisning som formål.

UiO har også sentre som er opprettet for andre pedagogiske, anvendte-, formidlings- eller koordineringsformål, som for eksempel DScience og Naturfagsentret ved Det matematisk- naturvitenskapelige fakultet.

De fleste sentre både ved Det samfunnsvitenskapelige fakultet og ved andre fakulteter har likevel forskning som hovedformål.

4.4 Finansiering

De fleste sentre henter store deler av sin finansiering fra eksterne kilder. PROMENTA ved PSI ble for eksempel etablert da NFR lyste ut forskningsmidler knyttet til psykisk uhelse, med søkelys på psykisk helse og livskvalitet i et helhetlig perspektiv – fra genetikk og biologi til lokalsamfunn og politikk. Utlysningen samlet flere forskere ved instituttet og det flerfaglige perspektivet åpnet for forskere fra andre fagmiljøer, som igjen ga grobunn for nye prosjektsøknader og vekst. De fleste sentre springer ut av lignende forskningssatsinger eller –programmer.

Noen sentre finansieres direkte over statsbudsjettet via f.eks. Helsedepartementet, som Norsk senter for selvmordsforskning og Senter for rus og avhengighetsforskning, begge ved Det medisinske fakultet. Det medisinske fakultet har også flere sentre med finansiering fra stiftelsen K. G. Jebsen. De sistnevnte ligger organisatorisk på nivå 5 (organisert under avdeling/klinikk) under Institutt for klinisk medisin, og driver kreft- og hjerteforskning.

4.5 Internt samarbeid

Kartleggingen viser at 25 av de 52 enhetene omtalt som sentre ved UiO samarbeider med eller har formaliserte partnerskap med ett eller flere fagmiljøer ved andre fakulteter ved UiO (utover ordinært forsker-til-forsker samarbeid). Det matematisk- naturvitenskapelige fakultet er oftest oppgitt som samarbeidspartner. Elleve sentre oppgir at de samarbeider med enheter ved dette fakultetet. Ti sentre samarbeider med enheter ved Det samfunnsvitenskapelige fakultet. Fire sentre oppgir at de samarbeider med enheter ved Det humanistiske fakultet og tre med det Det juridiske fakultet. To sentre har samarbeid med Det medisinske fakultet og to med det Det utdanningsvitenskapelige fakultet. Noen av sentrene har samarbeidsrelasjoner med flere eller alle fakultetene, som for eksempel DScience og LINK.

Et flertall av sentrene ved Det samfunnsvitenskapelige fakultet (seks av åtte) samarbeider med eller inngår i partnerskap med enheter ved andre fakulteter ved UiO.

4.6 Nasjonalt og internasjonalt samarbeid

26 av 52 sentre har også partnere ved andre institusjoner i Norge. Det er særlig sentrene ved Det medisinske fakultet og Det samfunnsvitenskapelige fakultet som har slikt samarbeid. Oslo universitetssykehus/Rikshospitalet, Frisch-senteret, samt andre universiteter (særlig Universitetet i Bergen) nevnes hyppigst som samarbeidspartnere.

16 av 52 sentre ved UiO oppgir på sine nettsider at de har internasjonale samarbeidspartnere, utover rent forsker til forsker samarbeid. Primært gjelder det samarbeid med nordiske, tyske, britiske, nederlandske og amerikanske universiteter. Det samfunnsvitenskapelige fakultet skiller seg ut ved at alle sentrene har internasjonale samarbeidspartnere.

4.7 Sentrenes varighet og etterliv

De fleste sentres opprettelse, både ved fakultetet og ellers, er knyttet til en spesifikk finansieringskilde eller et ønske om en midlertidig styrking av faglig aktivitet på et bestemt område. I utgangspunktet er dermed sentrene midlertidige organisatoriske enheter. Til tross for dette er flertallet av UiOs sentre uten konkret sluttdato.

Av fakultetets åtte enheter som omtales som sentre har alle unntatt ARENA og TIK, enten en sluttdato eller en forutsetning om evaluering som grunnlag for vurdering med tanke på videre drift. Ved de to største fakultetene, Det medisinske fakultet og Det matematiske-naturvitenskapelige fakultet, er flertallet av sentrene uten sluttdato. Det matematisk- naturvitenskapelige fakultet opplyser at de har ambisjoner om jevnlig, 5-årige evalueringer av sine sentre.

Ved Det utdanningsvitenskapelige fakultet er to av fire sentre uten sluttdato. Ved fakultetets søsterfakultet ved Universitetet i Bergen er fire av seks sentre uten sluttdato.

Ved London School of Economics and Political Science evalueres sentre regelmessig hvert fjerde år for å avgjøre om de bør videreføres for en ny periode, om de bør videreføres med vilkår om ulike tiltak eller om de bør nedlegges.

I løpet av levetiden kan et senter hente inn betydelige eksterne midler og bygge potensielt internasjonalt ledende forskningsmiljøer innenfor senterets fagområde. Selv om et senter ikke består som sådan, vil det være i vertsenhetens og UiOs interesse at den faglige effekten høstes og videreføres ved senterets avslutning, og at senterets etterliv sikres ved at kunnskapen og kompetansen som er bygget opp gir varige effekter og ringvirkninger for vertsenheten og for UiO.

4.8 Oppsummert om organisering, styring og ledelse av sentre

Arbeidsgruppens kartlegging av sentre, både internt og eksternt, viser at

- det finnes sentre organisert direkte under fakultet med eget styre, ledet av senterleder som rapporterer til dekan og fakultetsstyret, som for eksempel DScience ved Det matematisk-naturvitenskapelige fakultet. Ved Det samfunnsvitenskapelige fakultet er både TIK og ARENA eksempler på slike.
- det finnes sentre som er organisert under grunnenheter. Enten med et eget styre sammensatt av representanter for samarbeidende enheter (særlig aktuelt for tverrfaglige tiltak), eller også at grunnenhetens styre fungerer som sentrenes styre og behandler planer, budsjetter og regnskap, samt innstilling og ansettelse i stillinger ved sentrene. Her rapporterer senterleder til instituttleder ved vertsinstituttet. Et eksempel på dette er det tverrfaglige Centre for Research on Discretion and Paternalism organisert under Institutt for politikk og forvaltning ved Universitetet i Bergen. Ved Det samfunnsvitenskapelige fakultet er C-REX eksempel på slik organisering.
- det finnes også sentre som er organisert mellom grunnenheter, med eget styre sammensatt av representanter for samarbeidende grunnenheter. Her rapporterer senterleder til styret og ikke dekan (mens styret ledes av representant utpekt av fakultetet). Eksempel på dette er Senter for materialvitenskap og nanoteknologi ved Det matematisk-naturvitenskapelige fakultet ved UiO. Både ARENA og TIK hadde tidligere en styresammensetning egnet til å ivareta hensynet til partnere som kunne minne om dette.

Generelt vil sentre organisert under grunnenheter variere i størrelse, men de fleste sentre arbeidsgruppen har kartlagt ledes av en professor/førsteamanuensis og har en eller flere egne administrative ansatte til støtte for den faglige ledelsen. Avhengig av størrelse og organisatorisk plassering, vil senterets ledelse også ha delegert personal- og budsjettansvar.

5. Sentrenes plass i UiOs styringsstruktur

Universitets- og høyskoleloven gir det juridiske rammeverket for organisatoriske og akademiske forhold ved UiO. Loven fastsetter krav til styrets sammensetning, rektors rolle og de interne demokratiske prinsippene som universiteter og høyskoler må følge, herunder akademisk frihet.

Universitetsloven sier lite eller ingenting om universitetenes interne organisering i fakulteter, institutter, fagavdelinger og sentre. Organiseringen internt ved UiO er overlatt til universitetets styre og kollegiale organer ved fakulteter og grunnenheter.

Fakultetsstyret tar beslutninger om fakultetets interne struktur, i tråd med strategi og rammer satt av universitetsstyret og rektor. Dekanen har fått delegert ansvar for den daglige ledelsen av fakultetet.

Instituttstyret fatter beslutninger om instituttets interne struktur, i tråd med strategi og rammer satt av universitetet sentralt, fakultetsstyret og dekanen. Instituttlederen har ansvaret for den daglige driften av eget institutt.

Styrene på fakultets- og instituttnivå bidrar til transparens og tilsyn. Den formelle styringsstrukturen med ledere som har definerte roller og ansvarsområder, sikrer at dekaner og instituttledere holdes ansvarlig for sine beslutninger og handlinger.

Den hierarkiske styringsstrukturen - eller linjeledelsen - og prinsippet om kollegialitet og akademisk medbestemmelse ligger til grunn for UiOs utforming av Normalregler for fakulteter og Normalregler for institutter. Det finnes i dag ikke tilsvarende normalregler for sentre eller for andre enheter under instituttnivå.

Noen definisjoner:

Fakultet

Et fakultet er en underavdeling ved et universitet. Et fakultet omfatter vanligvis flere akademiske disipliner og fagområder. Fakultetet er ledet av en dekan og er ansvarlig for både undervisning og forskning innen sitt fagfelt. Fakultetet har fått delegert fullmakt til å innstille og ansette i de fleste stillinger. Universitetsstyret ved UiO har vedtatt rammer for organisering og styring av fakulteter. [Se Normalregler for fakulteter.](#)

Det framgår av Normalregler for fakulteter § 2.1 at “Fakultetsstyret utøver sin myndighet gjennom selv å vedta [...] Fakultetets interne organisering i avdelinger, programmer, permanente utvalg eller tilsvarende, innenfor de rammer universitetsstyret har gitt.”

Institutt

Et institutt er en underenhet av et fakultet med ansvar for et snevrere akademisk område eller en fagdisiplin. Instituttet er ledet av et styre og en instituttleder som er ansvarlig for den daglige driften, som omfatter både undervisning, forskning og administrative oppgaver innen instituttets spesifikke fagområde.

Institutter er enheter uten sluttdato, med en fast stab av vitenskapelige ansatte i kombinerte forsknings- og undervisningsstillinger og med egne administrative ansatte. Institutter mottar basisfinansiering fra fakultetet, som de disponerer fritt innenfor rammer gitt av fakultetet (rammestyring), og kan i tillegg ha ekstern finansiering. Institutter har fått delegert fullmakt til å innstille ved ansettelse i faste vitenskapelige stillinger og til selv å ansette i rekrutteringsstillinger. Instituttleder har personal- og økonomiansvar og rapporterer til eget styre og til dekan. Universitetet har vedtatt rammer for organisering av institutter. [Se UiOs Normalregler for institutter.](#)

Det framgår av Normalregler for institutter § 2.1 at “Instituttstyret utøver sin myndighet gjennom selv å vedta [...] Instituttets interne organisering i avdelinger, faggrupper eller lignende, innenfor de rammer som er gitt av overordnet organ.”

De følgende definisjonene av fagavdeling, senter og forskergrupper er ikke definert i egne (Normal)regler ved UiO, men er utformet av arbeidsgruppen basert på praksis lokalt og det vi har kartlagt fra andre institusjoner.

Fagavdeling

En fagavdeling er en mindre akademisk enhet innenfor et institutt, som spesialiserer seg ytterligere på et bestemt kunnskapsområde eller en underdisiplin. Fagavdelingen kan ha ansvaret for bestemte emner, forskningsprosjekter og veiledning av studenter på bachelor-, master- og doktorgradsnivå. Fagavdelinger er mindre formelle og varige enn institutter. De består av vitenskapelige ansatte som er spesialister innenfor en bestemt del av instituttets eller fakultets fagområde. Fagavdelinger rapporterer til instituttleder. Fakultetet har åpnet for at instituttleder kan delegere personalansvar videre til ledere for fagavdelinger. Noen enheter ved Det samfunnsvitenskapelige fakultet har en størrelse som gjør delegasjon nødvendig for forsvarlig oppfølging av egne ansatte. Psykologisk institutt er den eneste grunnenheten ved fakultetet som har formalisert fagavdelinger og fagavdelingsledere med personalansvar. [Se Styrings- og administrasjonsreglement for Psykologisk institutt.](#)

Senter

Et senter ved et universitet er en disiplinær eller tverrfaglig enhet som er opprettet for å fremme forskning og/eller andre formål på spesifikke og gjerne mer avgrensede tematiske områder. De fleste sentre ved UiO og ved fakultetet har forskning som hovedformål. Sentre har som oftest hoveddelen av sin finansiering fra eksterne kilder, som EU, Norges forskningsråd eller andre. Sentre har gjerne en viss autonomi, med egen ledelse og administrasjon.

Sentre er vanligvis opprettet som tidsbegrensede, prosjektbaserte enheter. Sentre har en faglig leder (professor/senterleder/direktør) som rapporterer til dekan, eget styre eller instituttleder.

Avhengig av senterets størrelse, delegeres fullmakter med hensyn til personal- og økonomistyring fra vertsenheten.

Det finnes ingen Normalregler for sentre ved UiO i dag. UiO har vedtatt egne retningslinjer for Sentre for fremragende forskning. Det framgår av styresaken at disse retningslinjene også kan ha overføringsverdi til andre sentre, men fakulteter og institutter er ikke bundet til å organisere egne sentre etter disse retningslinjene.²

Fakultetet har vedtatt egne styrings- og administrasjonsreglementer for de to fakultetssentrene TIK og ARENA. Se [Styrings- og administrasjonsreglement for ARENA](#) og [Styrings- og administrasjonsreglement for TIK](#).

Forskergruppe

En forskergruppe består av forskere med felles interesse for et fagfelt, en problemstilling eller en teori og metode. Forskergrupper kan bestå av forskere fra en eller flere

² [v-sak-8-politikk-for-eksternfinansierte-sentre-ved-uio.pdf](#)

fagavdelinger ved et institutt eller være flerdisiplinære, nasjonale eller internasjonale. Mens et forskningsprosjekt er kjennetegnet ved en begynnelse- og sluttdato, ekstern finansiering og eget prosjektbudsjett, har forskergruppen ingen slike begrensninger. Forskergrupper kan ha ulike aktiviteter medlemmene samles om, for eksempel seminarer, workshops, lunsjer mm. Forskergrupper kan være utgangspunktet for eksterne prosjektsøknader, og eventuelt senterdannelser.

Enkeltforskere ved fakultetet nyter stor grad av autonomi med hensyn til forventning om tilknytning til en forskergruppe. Fakultetet har en egen [nettside](#) med oversikt over 35 ulike slike forskergrupper.

6. Fordeler og ulemper med senterorganisering

Ledende internasjonale universiteter (som for eksempel London School of Economics and Political Science) har en organisasjonsstruktur med forskningssentre. Jevnfør omtalen av sentrenes fagstrategiske potensiale i innledningen til kapittel fire. Dette er en internasjonalt anerkjent organisasjonsform som bidrar til å fremme forskning og nasjonalt og internasjonalt forskningssamarbeid.

Utsynsmeldingen (St. melding 14) gir også signal om strammere rammer og nødvendigheten av at universitetene selv prioriterer innenfor disse. Fakultetets rammebetingelser, med økende behov for å supplere bevilgningen med eksterne midler, tilsier at sentrene også i fremtiden vil være en sentral del av fakultetets og grunnenhetenes organisasjonsstruktur.

Det er redegjort nærmere for sentrenes økonomiske bidrag i vedlegg 10.3.

6.1 Noen mulige fordeler med sentre

Forskningskvalitet

Det er stadig vanskeligere for enkeltforskere eller løst sammensatte forskergrupper å levere forskning på internasjonalt toppnivå. Forskning foregår i økende grad i form av samarbeidsprosjekter – også innen den disiplinære forskningen – og senterorganisering har vist seg å være en produktiv ramme for slikt samarbeid.

Organisering som senter kan gi større frihet til å samle forskere med komplementære ferdigheter, noe som gjør det mulig å tilnærme seg problemstillinger fra flere vinkler. Det kan resultere i innovative løsninger som ikke nødvendigvis oppstår i mer tradisjonelle, silobaserte forskningsmiljøer.

Synlighet

Senterorganisering gir økt synlighet. Det kan signalisere at forskningen og forskerne er anerkjent og gjøre det mer attraktivt for eksterne å finansiere forskningen.

Ekstern finansiering og ressurser

Fakultetets grunnbevilgning ventes ikke å øke og det er nødvendig å supplere denne med eksterne inntekter. Senterorganisering kan samle forskere i et forpliktende samarbeid ved søknader om internasjonale forskningsmidler og drift av store komplekse

forskningsprosjekter på annen måte enn løsere samarbeid mellom enkeltforskere vil kunne klare.

Ved å samle ressurser, både menneskelige og materielle, kan et senter optimalisere bruken av dyrt laboratorieutstyr, fasiliteter og administrasjon. Det vil kanskje særlig gjelde for forskningssentre organisert under Psykologisk institutt.

Rekruttering

Vellykkede forskningssentre kan fungere som et trekkplaster internasjonalt, både for etablerte forskere og unge forskertalenter (ph.d.-studenter og postdoktorer). Dynamiske forskningsmiljøer gir yngre forskere muligheter for faglig utvikling, nettverksbygging og samarbeid med ledende eksperter på området.

Sentre kan også bidra mer aktivt inn i undervisning, slik at studentene drar nytte av den nære kontakten med aktiv forskning, noe som kan styrke deres teoretiske og praktiske ferdigheter. Det kan også øke studentenes jobbutsikter etter endt utdanning.

Samarbeid

Samling av forskere på tvers av fagområder kan skape et kreativt miljø der man ser nye muligheter. Forskning foregår i økende grad i form av samarbeidsprosjekter. Sentre kan åpne dører for mer forskningssamarbeid generelt ved fakultetet, og føre til bedre rekruttering og økt deltakelse i internasjonale nettverk og konferanser. Med en tydelig forskningsprofil kan sentre tiltrekke seg samarbeidspartnere og forskningsmidler også fra andre offentlige og private virksomheter.

6.2 Noen mulige ulemper med sentre

Økonomiske og administrative utfordringer

Sentre som kun har ekstern finansiering er mer risikoutsatte økonomisk sett enn institutter som også har basisfinansiering. Manglende tilslag på prosjektsøknader kan få konsekvenser både for senteret og andre, for eksempel ved at senteret må tilføres basisfinansiering eller at forpliktelser overfor ansatte ved senteret ikke kan oppfylles av senteret selv.

En senterorganisering kan føre til spenninger mellom senteret og andre når det gjelder fordeling av økonomiske og administrative ressurser.

Intern fragmentering og konkurranse

Et faglig spisset senter kan risikere å isolere seg fra resten av fagmiljøet. Hvis senterets forskningstema er for snevert, kan det føre til fragmentering der kunnskap og ressurser ikke deles på tvers internt. Hvis et senter får mye forskningsmidler og oppmerksomhet, kan det også skape rivalisering innad. Andre avdelinger, forskningsgrupper eller prosjekter kan føle seg oversett eller underprioritert, noe som igjen kan skape spenninger og redusere samarbeidsviljen. Frikjøp fra andre forpliktelser, som undervisning og administrasjon ved vertsenheten, kan forsterke dette.

Ansatte ved et senter har gjerne en egeninteresse av at senteret videreføres, som kan være vanskelig å forene med andre økonomiske og fagstrategiske hensyn.

6.3 Bør sentre organiseres under fakultet eller institutt?

Mange av de fordeler og ulemper som følger av senterorganisering, vil gjelde uavhengig av organisering under fakultet eller institutt.

De fleste nye sentre ved fakultetet vil ha en naturlig tilhørighet ved en grunnenhet. De vil enten være disiplinære eller flerdisiplinære med en omforent tilhørighet eller forankring ved en gitt grunnenhet.

Den viktigste fordelen med organisering av sentre under grunnenheter er at det operative ansvaret for forskning og undervisning er lagt dit, mens fakultetsnivået setter overordnede rammer for virksomheten og er ansvarlig for felles administrative støttefunksjoner.

Grunnenhetene er selv best skikket til å gjøre vurderinger av den faglige gehalten i ulike initiativer og gjøre prioriteringer mellom slike, basert på egne faglige vurderinger.

Mange av de mulige ulempene ved sentre som er omtalt over, vil kunne reduseres eller unngås gjennom god kommunikasjon, planlegging og skriftlige avtaler som regulerer faglig-strategisk autonomi, styringsstruktur, ansettelses/personaloppfølging og økonomisk fordeling.

I noen tilfeller vil en samlet vurdering kunne tilsi at fordelene ikke veier opp for ulempene.

Den viktigste fordelen med unntaksvis å kunne organisere sentre under fakultetet er at det gir fleksibilitet til å håndtere initiativ som ikke umiddelbart synes ha et hjem ved en spesifikk grunnenhet.

Hvis universitetsstyret eller fakultetet for eksempel selv skulle ønske å etablere et tverrfaglig senter som inkluderer flere fakulteter eller fagdisipliner, uten primær tilknytning til en spesifikk grunnenhet, vil det være mindre klart at organisering under en grunnenhet er gitt.

Et annet eksempel kan være hvis et senter tjener en fellesfunksjon som gjør at det bør være på «nøytral grunn». Ved søsterfakultetet ved Københavns universitet har de for eksempel et senter kalt SODAS (Copenhagen Centre for Social Data Science). Senteret er tverrfaglig og organisert under fakultetet. SODAS koordinerer flere egne, store forskningsprosjekter, men leverer også datatjenester og støtte til alle grunnenhetene. Ved å legge en slik enhet under fakultetet gjøres SODAS til en nøytral og uavhengig leverandør av tjenester.

7. Konsekvenser av senterorganisering

I det følgende gjennomgås kort noen problemstillinger som kan oppstå i grenseflaten mellom senter og vertsenhet.

7.1 Risiko og økonomisk ansvarlighet (rammestyring)

UiO er en såkalt nettobudsjettert statlig virksomhet. Det innebærer blant annet at fakultet og grunnenheter kan overføre ubrukte midler til etterfølgende budsjettår, men også et ansvar for selv å dekke et eventuelt merforbruk.

Det er leder på grunnenhetsnivå som formelt godkjenner sentrenes bruk av midler, men både ledelsen for grunnenheter og sentre er forpliktet gjennom UiOs økonomireglement til å holde seg innenfor tildelte økonomiske rammer. Før det gjennomføres økonomiske disposisjoner, må leder stå inne for at det er hjemmel for disposisjonen, at det er budsjettmessig dekning og at disposisjonen er økonomisk forsvarlig.

7.2 Fordeling av eksterne inntekter

I vedlegg 10.3 er det redegjort nærmere for sentrenes økonomiske bidrag til fakultetets samlede økonomi. Det direkte økonomiske bidraget er betydelig.

I tillegg er deler av UiOs og fakultetets nåværende fordelingsmodell resultatstyrt. Gode resultater innen forskning gir dermed også uttelling i fakultetets resultatbaserte basistildeling til grunnenhetene. Sentrene bidrar videre indirekte via tilskudd fra særlige stimuleringsordninger og satsninger, som Toppforskningsstøtte og støtte til Verdensledende miljøer.

Selv om deler av eksterne midler går til å dekke infrastruktur og fellestjenester, både sentralt ved UiO og ved fakultetet, vil eksternt finansierte prosjekter og sentre gi ekstra inntekter til grunnenheter gjennom nettobidraget.

Den kraftige økningen i eksternt finansiert virksomhet øker også presset på bevilgningsøkonomien. Flere ansettelses må til for å håndtere en økende prosjektportefølje og omfanget av midlertidige ansettelses i forsker- og rekrutteringsstillinger øker.

Fakultetet har hatt flere år med reduserte basisinntekter fra KD. Avhengigheten av nettobidraget og risikobildet det skaper, gjør at ledere på alle nivåer må vurdere om summen av den eksterne porteføljen bidrar til å underbygge en forutsigbar og bærekraftig bevilgningsøkonomi. Her ligger det et potensiale for interessekonflikt mellom prosjektleder/senterleder og vertsenhet. Der prosjektleder/senterleder typisk vil ønske å hente inn nye ressurser, vil vertsenheten ha et ønske om å få dekket mest mulig av eksisterende kostnader via overhead og frikjøp.

Dette vil gjelde uavhengig av om senteret eller prosjektet er organisert under fakultet eller grunnenhet.

7.3 Frikjøp og undervisning

Et senter ved UiO vil som beskrevet over, gjerne bestå av en mindre kjerne av ansatte i kombinerte undervisningsstillinger, som er frikjøpt med eksterne midler for å bruke deler av tiden sin på aktiviteter ved senteret. Ansattes tid kan enten være frikjøpt eller lagt inn i prosjektet som del av senterets eller vertsenhetens egenandel.

Universitetsstyret har vedtatt at frikjøp på eksterne prosjekter skal gå 50/50 av undervisnings- og forskningstiden. Uansett om den ansatte frikjøpes eller om tiden legges inn i et forskningsprosjekt eller et senter som egenandel, vil det bety at den ansattes undervisnings- og administrasjonsplikt reduseres. Hvis mange frikjøpes fra en vertsenhet/grunnenhet for å bidra inn et senter, økes belastningen på de gjenværende. Siden timeregnskapet setter en grense for hvor mye de gjenværende kan overta av administrasjon, undervisning, veiledning og sensur, må det overskytende dekkes av timelønnede eller vikarer.

Hovedregelen ved fakultetet er ansettelse i kombinerte undervisnings- og forskerstillinger, men siden det er undervisning som primært skal erstattes, vil vertsenheten sjelden ansette vikarer i kombinerte stillinger. Det blir for kostbart. I stedet ansettes universitetslektorer/førstelektorer. Disse er uten forskningsandel i stillingen, noe som kan svekke den forskningsbaserte undervisningen på sikt. Senterets egne eksternt finansierte stipendiater og postdoktorer vil kunne benyttes i undervisningen, gitt at vertsenheten har bidratt med et fjerde år.

Siden fakultetet ikke har egne ansatte i undervisningsstillinger, med unntak av tre årsverk i universitetslektor-/førstelektorstillinger tilknyttet Examen facultatum, vil problemstillinger som gjelder frikjøp primært gjelde ved organisering av sentre under grunnenheter.

7.4 Rekruttering og personalansvar

Personalansvaret er delegert fra dekanen videre til lederne av grunnenhetene. Dette innebærer ledelse av ansatte, personalutvikling, samt håndtering av arbeidsmiljøsaker. Selve ansettelsene foretas av styrer og ansettelsesutvalg på grunnenhets- og fakultetsnivå.

Ved noen større grunnenheter med en kompleks organisasjonsstruktur er det løpende personalansvaret delegert videre til ledere for fagavdelingene (Jfr. Psykologisk institutt). Slikt ledelses- og personalansvar er også delegert til senterlederne ved PROMENTA og LCBC.

Sentre er etablert rundt avgrensede prosjekter med klare mål og tidslinjer, mens institutter har en bredere akademisk tilnærming med oppgaver både innen forskning og undervisning. Det innebærer at stillinger ved sentre ofte er midlertidige og direkte knyttet

til prosjektf finansiering, mens institutter har mer stabilt, langvarig ansettelse og stillingsstruktur.³

Selv om ansvaret for en bestemt stilling i første omgang alltid ligger på den enheten som har opprettet den, har UiO som juridisk person det overordnede ansvaret for alle sine ansatte. Dette betyr at selv om en lokal grunnenhet eller et senter ikke har midler til å dekke lønnskostnadene for sine ansatte, kan ansvaret falle på vertsenheten, fakultetsnivået eller andre overordnede organer.

Her vil det være noe forskjell alt etter hvilke stillinger det gjelder:

De kombinerte universitetsstillingene (professorer og førsteamanuenser) vil som hovedregel ha sitt primære ansettelsesforhold knyttet til en grunnenhet. Ved senterets avslutning vil de gå tilbake til sine respektive stillinger der.

Senteransatte i rekrutteringsstillinger (stipendiater og postdoktorer) har åremålskontrakter med definert sluttdato. De er gjerne ansatt ved vertsenheten, men med arbeidsoppgaver knyttet til et definert prosjekt og med arbeidssted ved senteret ifølge ansettelseskontrakten. Det samme vil gjelde for andre midlertidige ansatte.

For tekniske- og administrative ansatte og forskere i faste, eksternt finansierte stillinger (inklusive midlertidig ansatte med mer enn tre års ansettelse) vil hovedregelen være at de skal tilbys annet passende arbeid når eller hvis finansieringen og arbeidsoppgavene bortfaller. Grunnet høy turnover i administrative stillinger vil det vanligvis være enklere å finne andre passende oppgaver for tekniske- og administrative ansatte enn for spesialiserte forskere.

Forpliktelsene som følger av rekruttering og ansettelse av personale vil være de samme uavhengig av organisering under fakultet eller institutt.

7.5 Stillingsstruktur

Den eksternt finansierte virksomheten er primært basert på forskerinitierte prosjekter. Det betyr at prosjektporteføljen til enhver tid vil være preget av hvem som vinner fram i konkurransen om eksterne forskningsmidler, og i mindre grad av en helhetlig og tydelig forankret faglig prioritering.

Økt midlertidighet og faste ansettelse med ekstern finansiering er en konsekvens av økningen i andelen eksternt finansierte forskningsprosjekter. I tillegg til frikjøp med konsekvenser for stillingsstrukturen knyttet til undervisning, benyttes eksterne midler primært til flere rekrutteringsstillinger, forskerstillinger og administrative støttestillinger. På grunn av risiko knyttet til midlertidig finansiering, er grunnenhetene forsiktige med å øke antall årsverk i kombinerte universitetsstillinger.⁴

³ Her vil TIK-senteret skille seg fra de fleste andre av fakultetets sentre, siden de har flere ansatte i kombinerte stillinger, blant annet for å ivareta ansvaret for egne studieprogrammer.

⁴ I perioden fra 2014 til 2024 økte antall kombinerte universitetsstillinger med 23 årsverk (fra 159 til 183), de fleste (18 av 23) ved Psykologisk institutt. Det totale antallet årsverk ved fakultetet økte i samme periode med 186 årsverk (fra 526 til 712). Kilde: DBH.

Ved LCBC og PROMENTA er det ansatt forskere og ingeniører fast med spesialisert kompetanse, som flere eksterne prosjekter kan nyttiggjøre seg. Kompetansebehovene innen toppforskning kan imidlertid være svært spesialisert, og det vil ikke alltid være slik at forskere nødvendigvis lar seg overføre til andre prosjekter.

I instituttsektoren brukes både bevilgning/basismidler og eksterne midler til finansiering av forskningsprosjekter. Det skilles ikke, eller i mindre grad, mellom ansatte på basismidler og eksterne midler. Rene forskerstillinger kan dermed være basert på bevilgning/basismidler. I universitetssektoren vil flere rene forskerstillinger på basismidler innebære at midler overføres fra undervisning til forskning.

Selv om universitetssektoren har et kombinert samfunnsoppdrag som også innebærer et ansvar for undervisning og utdanning, vil det likevel kunne være et visst handlingsrom for finansiering av rene forskerstillinger basert på basismidler. Om fakultetet vil benytte denne muligheten er en fagstrategisk prioritering.

7.6 Sentrenes etterliv

Norges forskningsråd gjennomfører midtveiseevaluering for alle sine Sentre for fremragende forskning, utdanning og innovasjon etter ca. 3,5 år. Evalueringen gjøres av en ekstern komité. Evalueringen kan enten konkludere med en anbefaling om videre finansiering for resten av en tiårsperiode, videre finansiering gitt ulike tiltak (vedtak utsettes) eller terminering etter fem år.

De færreste av de sentrene som arbeidsgruppen har sett på ved fakultetet og ved UiO har en sluttdato eller forutsetning om evaluering, selv om intensjonen ved opprettelsen ikke var å etablere et permanent senter.

Sentre som har sin finansiering primært via én kilde, eller er knyttet til et forskningsprogram med en avgrenset tidsramme og finansiering, vil være operative i en begrenset periode og få et etterliv som del av en større prosjektportefølje eller forskningsaktivitet ved vertsenheten. Andre sentre vil i løpet av sin levetid ha bygget en portefølje av prosjekter og kompetanse, og ha ambisjoner om og potensiale for forlengelse.

Arbeidsgruppen har definert sentre slik: *«Et senter ved et universitet er en disiplinær eller tverrfaglig enhet som er opprettet for å fremme forskning og/eller andre formål på spesifikke og gjerne mer avgrensede tematiske områder.»*

Sentre som driver forskning på spesifikke og avgrensede tematiske områder kan være sårbare for endrede prioriteringer fra finansiør. Ved bortfall av finansiering faller også grunnlaget for senterets videre drift bort. Generelt vil det være en forventning om at eksternt finansierte prosjekter og sentre er selv bærende og ikke belaster bevilgningsvirksomheten.

Sentre som PROMENTA og LCBC har i løpet av driftsperioden bygget opp en selvstendig prosjektportefølje som sikrer videreføring av deler av virksomheten i fortsettelsen, slik at grunnlaget for etterliv primært legges gjennom ytterligere prosjektaktivitet.

Sentre som har preg av å være enkeltstående forskningsprosjekter, som for eksempel INTRANSIT, har en klart definert tidsramme. Finansieringen varer til 2027 og formell avslutning av senteret er planlagt til høst/vinter 2026. Når senteret avsluttes vil TIK som vertsenhet ha utviklet ny kompetanse på et fagfelt som er anerkjent nasjonalt og internasjonalt. Senterets etterliv sikres ved at ansatte ved TIK, som har vært frikjøpt for å utgjøre den faglige kjernen i senteret, forblir ved grunnenheten. Den nye kunnskapen kan de benytte til utvikling av ny forskning og utdanning, samt til å utvikle nye søknader om forskningsmidler.

Bruk av stillingsressurser og rekrutteringsprosesser planlegges i et lengre perspektiv. Det kan tilsi at gjensidig forventningsavklaring mellom senter og vertsenhet etableres allerede i senterets søknadsfase, samt at det utarbeides en etterbruksplan for aktiviteten i senteret. Dialogmøter mellom senterledelse og vertsenhet i god tid før et senter slutt dato om senterets etterliv, kan gi vertsenheten bedre muligheter til å kunne vurdere om det bør lyses ut stillinger innenfor fagområdet til senteret, slik at noe av kompetansen beholdes. En annen mulighet er at slike stillinger dekkes av senteret i senterets levetid, for deretter å dekkes av vertsenheten i fortsettelsen.

En evaluering av et senter vil ikke alltid ende med videreføring, men siden vertsenheten vanligvis også har investert ressurser i senteret, vil det være i enhetens interesse at fagmiljøet så langt som mulig beholder sentrale ressurser og nøkkelkompetanse, samt tar vare på synergier som nettverk, kultur og internasjonalt renommé.

Den faglige kraften i sentrene kan også utnyttes til å påvirke instituttenes utdanningsvirksomhet, som er en av de viktigste driverne i det nye finansieringssystemet for sektoren.

8. Arbeidsgruppens innstilling

8.1 Forslag til felles senterpolitikk ved Det samfunnsvitenskapelige fakultet

8.1.1 INNLEDNING

En felles senterpolitikk skal bidra til å støtte opp om og styrke fordelene og redusere ulempene ved sentre. I tillegg bør en felles senterpolitikk bidra til bedre informasjon om og åpenhet rundt sentrene og sikre en gjensidig dialog mellom alle interessenter.

Arbeidsgruppens anbefalinger består av en rekke overordnede og forpliktende krav til etablering, drift og nedleggelse av sentre. Disse kombineres med en mer detaljert sjekkliste som alle enheter bør forholde seg til, før et senter etableres og godkjennes.

Arbeidsgruppen kommer dessuten med anbefalinger til krav til et senter som ønsker å bli institutt.

8.1.2 Rammevilkår

Ekstern finansiering av forskning spiller en stor og økende rolle i den samlede finansieringen av forskning ved Det samfunnsvitenskapelige fakultet. Sentrene har vært

en viktig del av denne utviklingen. Forskergrupper har utviklet seg til sentre med sikte på blant annet å tiltrekke seg ekstern finansiering. Det kan også være et krav fra finansiører at forskningen er organisert i en senterstruktur.

Ledende internasjonale universiteter har alle en organisasjonsstruktur med forskningssentre. Det er en internasjonalt anerkjent organisasjonsform som bidrar til å fremme forskning og nasjonalt og internasjonalt forskningssamarbeid.

Samfunnsvitenskapelig forskning er i økende grad basert på samarbeidsprosjekter mellom flere forskere snarere enn enkeltperson-prosjekter. Forskningen bruker i økende grad avansert IT-teknologi og store datasett og har behov for avansert infrastruktur og teknisk kompetanse. Begge forholdene kan støttes av en organisasjonsstruktur med sentre.

Unge forskere har ofte et ønske om å være en del av tette faglige og sosiale fellesskap, noe som kan være vanskelig å etablere i store institutter, men som lettere realiseres i mindre enheter, som sentre.

Sentre etableres oftest som en nedenfra-og-opp-prosess initiert av flere forskere og en forskningsgruppe, men sentre kan også oppstå ovenfra og ned eller utenfra. Selv om de forskerskapte sentrene vil være dominerende, kan det ikke utelukkes at ovenfra-og-ned-satsinger også vil være en del av senterporteføljen i fremtiden ved fakultetet.

Rammebetingelsene tilsier dermed at sentrene også i fremtiden vil være et sentralt organisatorisk virkemiddel for fakultetet når det gjelder å realisere målsetningene i Strategi 2030.

8.1.3 Strategiske mål

Til nå har utviklingen av sentre ved Det samfunnsvitenskapelige fakultet først og fremst vært basert på «mulighetene som oppsto» og ikke basert på felles eksplisitte, strategiske mål for sentre verken på fakultets- eller instituttnivå. Det overordnede målet for forskningssentre er å styrke forskningen, men det er mulig å bli tydeligere på de strategiske målene for sentrene både på institutt- og fakultetsnivå.

En mer strategisk tilnærming til sentre kan med fordel iverksettes. Fakultetet kan også være mer proaktive med hensyn til strategisk posisjonering ved utforming av kunngjøringer i regi av NFR, EU og andre.

De strategiske målene for sentrene bør identifiseres av styret for de respektive grunnenhetene, alternativt fakultetet, men arbeidsgruppen foreslår en ramme for en slik strategisk diskusjon.

8.1.4 Undervisning og utdanning

Sentrene ved Det samfunnsvitenskapelige fakultet har i hovedsak vært knyttet til forskning og er i stor grad basert på ekstern finansiering. Men noen sentre har også undervisningsforpliktelser, spesielt TIK. Ekstern finansiering innebærer frikjøp, der dyktige og sentralt plasserte professorers og førsteamanuensers bidrag til undervisningen reduseres. Selv om grunnenhetene kompenseres økonomisk gjennom

frikjøpet og ansetter vikarer, kan det ikke utelukkes at frikjøp har negative konsekvenser for undervisning og utdanning. Ved universitetet er forskning og utdanning likeverdige aktiviteter.

Arbeidsgruppen mener det er ønskelig at undervisning og utdanning i større grad enn tidligere tematiseres i diskusjoner om sentre.

8.2 Hovedregler for en felles senterpolitikk

Følgende kriterier gjelder ved etablering av nye sentre

- Sentre skal fremme forskning av høyeste kvalitet, som er nyskapende og har potensial for grensesprengende resultater.
 - Sentre må ha en klart definert faglig retning og være relevant for instituttets/fakultetets strategiske mål.
 - Sentre må ha reelt potensial for å tiltrekke seg ekstern finansiering
 - Sentre bør bidra til rekruttering og utvikling av forskertalenter, og skape gode forsknings- og læringsmiljøer for yngre forskere.
 - Sentre kan være tverrfaglige eller disiplinære.
- Sentre organiseres under grunnenheten der de har sin faglige forankring.
 - Hvis sentre opprettes uten klar forankring ved noen grunnenhet, skal organisering under grunnenhet likevel vurderes før sentre organiseres under fakultet.
 - Fordeling av inntekter og kostnader mellom sentre og vertsenhet skal avtales skriftlig ved opprettelse. Ved forlengelse eller vesentlig endrede forutsetninger underveis i avtaleperioden kan det inngås ny avtale.
 - Organisering, styring og ledelse av senteret avtales skriftlig med vertsenhet ved opprettelse.
 - Opprettelse av sentre på instituttnivå godkjennes av instituttleder med orientering til instituttstyret. Opprettelse av sentre på fakultetsnivå godkjennes av fakultetsstyret. Sentre opprettes med tidsavgrensning.
 - Senterets etterliv og muligheter for inkorporering av senterets faglige aktiviteter i vertsenheten etter endt senterperiode skal tematiseres i dialogen mellom senter og vertsenhet i en tidlig fase, fortrinnsvis allerede i under søknadsprosessen.
 - Eventuell forlengelse av sentre for ny tidsavgrenset periode krever en helhetlig evaluering, som omfatter vurderinger av faglig kvalitet, merverdi for vertsenheten og økonomisk bærekraft. Evalueringen skal skje i form av en midtveisevaluering i god tid før utgangen av virkeperioden. Nærmere detaljer om form og tidspunkt avtales ved

senterets etablering. Forlengelse av sentre på instituttnivå godkjennes av instituttstyret. Forlengelse av sentre på fakultetsnivå godkjennes av fakultetsstyret.

- Sentre bør bidra til vertsenhetens undervisning/utdanning, og bidraget avtales ved etableringen. Bidraget kan for eksempel være «in kind», der ansatte ved sentrene ivaretar undervisnings-/utdanningsoppgaver, eller i form av at sentrene søker eksterne midler til undervisning-/utdanning.
- Ledelsen og styret ved vertsenheten gjennomfører årlig en strategisk diskusjon om enhetens eksternt finansierte virksomhet og senterportefølje med særlig vekt på potensialet for etablering av nye sentre og hvordan enheten kan posisjonere seg strategisk med tanke på utlysninger av eksterne forskningsmidler.

8.3 Fra senter til institutt

Etablering av nye institutter ved fakultetet beslutes av fakultetsstyret etter innstilling fra dekan.

Arbeidsgruppen anbefaler at følgende krav må være oppfylt for å bli vurdert som institutt.

Krav om fullt utdanningsprogram

Institutter defineres ved at de driver med både forskning og undervisning (i tillegg til andre oppgaver). En av forutsetningene for at et senter skal defineres som institutt bør derfor være at det er heldekkende med hensyn til fullt undervisningstilbud på alle nivåer (Bachelorprogram, Masterprogram og Ph.d.-program).

Krav om vurdering av omfordelingskonsekvenser

Det må også tas hensyn til hvilke omfordelingskonsekvenser en slik instituttetablering vil ha for fakultetets øvrige grunnenheter. Det betyr i praksis at senterets søknad om endret status bør ha en klar og realistisk finansieringsplan.

Krav til kritisk masse

Selv om sentre kan ha mange årsverk, er det gjerne en liten kjerne av faste vitenskapelige ansatte som er de faglige driverne bak de mange eksternt finansierte årsverkene.

Hvis et senter skal få status som institutt må det ivareta både forsknings- og undervisningsoppgavene, samt de administrative rollene og oppgavene som følger av en slik status. Det betyr at sentrene må ha en kritisk masse av ledig kapasitet i kombinerte vitenskapelige stillinger. Et institutt kan ikke drives av rene forskerstillinger med 100 % forpliktelser overfor eksterne finansiører.

Krav til forskningskvalitet

Kvaliteten på forskningen skal være på et høyt internasjonalt nivå, dokumentert ved en internasjonal evaluering av forskningen utført i løpet av de siste tre årene.

Krav til originalitet

Senterets studieprogram og emner må ikke overlappe med tilbudet som allerede gis av andre institutter.

9. Sjekkliste for etablering av sentre

Sjekklisten er tenkt som en huskeliste for både medarbeidere og ledelse ved etablering av nye sentre. Listen er omfattende, og relevansen til de enkelte punktene vil kunne variere fra senter til senter og over tid.

1. Formål

Hva er det overordnede formålet med senteret?

Hvilke samfunnsmessige og faglige utfordringer skal senteret adressere?

Hvordan skal senteret bidra til det eksisterende forskningsmiljøet?

Hvordan skal senteret bidra med merverdi til vertsenheten/fakultetet/UiO?

Hva er senterets ambisjoner på lang sikt?

Hvordan vil senteret posisjonere seg nasjonalt og internasjonalt?

2. Milepæler

Hva skal oppnås i løpet av de første 1-3 årene?

Identifiser konkrete prosjekter, finansieringsmuligheter og samarbeidspartnere

Hva er målene for 5-10 år for senteret?

Hvordan vil senteret vokse og utvikle seg over tid?

Definer viktige milepæler og tidsfrister for implementering av de strategiske målene.

3. Organisasjon, styring og ledelse

Hvordan bør senteret struktureres (direktør, styre og rådgivende komité)?

Hvordan ansettes senterleder?

Hva er lederens/ledelsens ansvar?

Hvem har personalansvar for senterets ansatte?

Hvilken rolle har senterleder i ansettelsesprosesser på senteret?

Hvilken ledelsesopplæring skal leder få?

Hvordan gjennomføres samarbeidet mellom senterleder og ledelsen ved vertsenheten? Hvordan koordineres samarbeidet med eksisterende institutter ved fakultetet og UiO?

Hvordan sikres tverrfaglig integrering?

Hvilke retningslinjer bør gjelde for senterets drift?

4. Økonomi og finansiering

Hvilke investeringer trengs for oppstart (infrastruktur, utstyr og personell)?

Hvilke ressurser er tilgjengelige internt og hvilke må sikres eksternt?

Hvordan skal den daglige driften finansieres (KD, NFR, EU, andre, næringslivspartnerskap)?

Hva er forventet kostnadsstruktur over tid?

Hvilke eksterne finansieringskilder og søknadsmuligheter er relevante?

Hvordan sikre langsiktig økonomisk bærekraft?

Hvordan er fordelingen av inntekter og kostnader mellom senter og vertsenhet?

5. Infrastruktur og fasiliteter

Hvilke lokaler og laboratorier bør leveres?

Er det behov for spesialutstyr eller IT-infrastruktur?

Hvordan støttes samarbeid og datadeling internt og med eksterne partnere?

Hvilke plattformer og systemer trengs?

Hvordan organiseres delte ressurser, for eksempel felles laboratorier eller administrative enheter?

6. Personale

Hva er behovet for vitenskapelige ansatte?

Hva er behovet for frikjøp og/eller deling av personalressurser mellom senter og vertsenhet?

Hva er behovet for administrativt ansatte?

Hvilke insentiver tilbys for å fremme forskning og innovasjon?

Hvordan motiveres det til tverrfaglig samarbeid og kunnskapsdeling?

Hvordan ivaretas gode arbeidsbetingelser for alle ansatte ved senteret?

7. Samarbeid og nettverk

Hvordan skal senteret innpasses med øvrige forskningsgrupper ved vertsenhet og universitetet?

Hvilke samarbeidsmekanismer og fora bør etableres?

Hvilke strategiske partnerskap med andre universiteter, forskningsinstitutter og virksomheter bør utvikles?

Hvordan sikres internasjonalt samarbeid og deltakelse i globale nettverk?

8. Administrative og juridiske rammer

Hvilke rutiner bør være på plass for evaluering av senterets prestasjoner?

Hvordan skal suksess og utvikling måles og rapporteres til interessenter?

Hvilke kontrakter og samarbeidsavtaler må utarbeides?

Hvilke juridiske aspekter er relevante i forbindelse med ekstern finansiering og partnerskap?

9. Risikoanalyse og beredskap

Hva er mulige risiki (økonomiske, organisatoriske, arbeidsmiljømessige og eksterne faktorer)?

Hva er strategien for å møte og redusere risiko?

Hvordan sikre senterets fortsatte relevans og finansiering på lang sikt?

Hvilke planer er lagt for evaluering av senteret?

Har vertsenheten utarbeidet en etterlivsstrategi for senteret?

10. Kommunikasjonsstrategi og merkevarebygging

Hvordan deles informasjon og kunnskap internt mellom forskere, eventuelle studenter og administrative ansatte?

Hvilke møte- og kommunikasjonsplattformer benyttes?

Hvordan skal senteret markedsføres til eksterne interessenter, inkludert givere, partnere og allmennheten?
Hvilke sentrale budskap og verdier vil senteret formidle?
Hvordan kan senteret posisjonere seg som en ledende aktør på sitt forskningsområde?

11. Bidrag til undervisning og utdanning

Hvordan kan senteret bidra til undervisning og utdanning?
Hvilke planer og avtaler foreligger for frikjøp?
Hva finnes av planer for å søke eksterne midler til undervisning og utdanning?
Hvilke planer har senteret for utdanning av PhD?

10. VEDLEGG

10.1 Nøkkeltall for fakultetets sentre

Ansatte ved sentrene

(Ansatte)	ARENA	TIK	C-REX	LCBC	PROMENTA
Faste ansatte*	13	17	1	6	10
Åremålsansatte**	11	14	10	18	28
Midlertidige ansatte***	5	11	6	6	9
TOT	29	42	17	30	47

Kilde: DFØ lederinnsikt 2024

*Faste vitenskapelige stillinger og faste tekniske- og administrative stillinger

** Rekrutteringsstillinger

*** Omfatter alle stillingsgrupper, unntatt ansatte i rekrutteringsstillinger

Sentrenes økonomi

(Millioner)	ARENA	TIK	C-REX	LCBC	PROMENTA
Inntekter bevilgning (BEV)*	10	12,7	1	0	0
Inntekter eksterne (BOA)	23	18,6	15,4	30,8	19,2
TOT	33	31,3	16,4	30,8	19,2

Kilde: Tableau 2024.

* Tabellen viser regnskapsførte inntekter ved sentrene i 2024. LCBC og PROMENTA er organisatoriske enheter, men ikke egne kostnadssteder. Lønn til faste ansatte og bevilgningsfinansierte rekrutteringsstillinger inngår også i disse sentrenes basisfinansiering (BEV) fra vertsenheten Psykologisk institutt, men er ikke med her. For mer informasjon om sentrenes økonomi, se 10.3.

10.2 Oversikt over sentre ved enheter omtalt i rapporten

Det humanistiske fakultet, Universitetet i Oslo

DNIR - Det norske institutt i Roma

DNUP - Det norske universitetssenter i Paris

Senter for Ibsen-studier - Institutt for lingvistiske og nordiske studier

Det juridiske fakultet, Universitetet i Oslo

Senter for europarett, Institutt for privatrett

NSM - Norsk senter for menneskerettigheter

AFIN - Avdeling for forvaltningsinformatikk, Institutt for privatrett

OSKR- Oslo senter for kommersiell rett, Nordisk institutt for sjørett

SERI - Senter for rettsinformatikk, Institutt for privatrett

EurNor - Senter for forskning på norsk retts europeiske dimensjon

Det medisinske fakultet, Universitetet i Oslo

Senter for global helse - Institutt for helse og samfunn, SUSTAINIT

Senter for pandemi og én-helse forskning - SUSTAINIT

SUSTAINIT - Enhet for bærekraftig helse

K.G. Jebsen senter for utviklingsforstyrrelser - Institutt for klinisk medisin

K.G. Jebsen senter for hjertemarkører - Institutt for klinisk medisin

NSSF - Nasjonalt senter for selvmordsforskning og -forebygging - Institutt for klinisk medisin

Nasjonalt senter for stamcelleforskning - Institutt for medisinske basalfag

OCBE - Oslo senter for biostatistikk og epidemiologi - Institutt for medisinske basalfag

NCoDiRC - Norsk senter for cøliakiforskning - Institutt for klinisk medisin

SERAF - Senter for rus og avhengighetsforskning - Institutt for klinisk medisin

K.G. Jebsen senter for B-celle kreft - Institutt for klinisk medisin

NCMM - Norsk senter for molekylærmedisin

SME - Senter for medisinsk etikk - Institutt for helse og samfunn

K.G. Jebsen Senter for hjernevæskedforskning, Institutt for klinisk medisin

Veksthuset for verdiskaping

Det matematisk - naturvitenskapelige fakultet, Universitetet i Oslo

KURT - Kompetansesenter for undervisning i realfag og teknologi, Fakultet

NorCC - Norwegian Centre for CERN-related research, Fysisk institutt

HISP-senteret - Helseinformasjonsprogrammet, Institutt for informatikk

NNRC - Norsk nukleært forskningssenter, Fysisk institutt

SMN - Senter for materialvitenskap og nanoteknologi, Fakultet

CBA - Senter for biogeokjemi i antropocen, Fakultet

Njord-Senter for studier av jordens fysikk, Institutt for geofag

SBI - Senter for bioinformatikk, Institutt for biovitenskap

DScience, Fakultet

Naturfagsenteret, Fakultet

Det samfunnsvitenskapelige fakultet, Universitet i Oslo

CENSE - Norsk forskningssenter for seksuell helse - Psykologisk institutt

PROMENTA - Psykologisk institutt

OSIRIS - Oslo institute for research on the impact of science - TIK-senteret

C-REX

INTRANSIT - TIK-senteret

NFS - Norsk senter for skatteforskning - Økonomisk institutt

TIK - Senter for teknologi, innovasjon og kultur

ARENA - Senter for europastudier

LCBC - Senter for livsløpsendringer i hjerne og kognisjon - Psykologisk institutt

Universitetsstyret, Universitetet i Oslo

LINK-Senter for læring og utdanning

STK - Senter for tverrfaglig kjønnsforskning

SUM - Senter for utvikling og miljø

ISS - Den internasjonale sommerskole

Include - Forskningssenter for sosialt inkluderende energiomstilling - SUM

Det utdanningsvitenskapelige fakultet, Universitetet i Oslo

CEMO - Senter for pedagogiske målinger

SpedAims - Senter for spesialpedagogisk forskning og inkludering

QUINT - Kvalitet i nordisk undervisning - Institutt for lærerutdanning og skoleforskning

FIKS - Enhet for forskning, innovasjon og kompetanseutvikling i skolen - Institutt for lærerutdanning og skoleforskning

Det samfunnsvitenskapelige fakultet, Universitetet i Bergen

Centre for research on discretion and paternalism, Institutt for politikk og forvaltning

LawTransform - Centre on Law and Social transformation, Institutt for politikk og forvaltning

CET - Senter for klima og energiomstilling, Institutt for geografi

BECCLE - Senter for konkurransepolitikk, Institutt for økonomi

SUJO - Senter for undersøkende journalistikk, Institutt for informasjons- og medievitenskap

MediaFutures, Institutt for informasjons- og medievitenskap

Det samfundsvidenskabelige fakultet, Københavns universitet

Center for Angst, Institut for Psykologi

Center for Global Kriminologi, Det Samfundsvidenskabelige Fakultet

Center for Phenomenological Psychology and Aesthetics (CPPA), Institut for Psykologi

Center for Småbørns Kognition, Institut for Psykologi

Center for Valg og Partier (CVAP), Institut for Statskundskab

Center for Visuel Kognition (CVC), Institut for Psykologi

Centre for Computational Economics (CCE), Økonomisk institut

Centre for Economic Behavior and Inequality (CEBI), Økonomisk institut

Centre for European Politics (CEP), Institut for Statskundskab

Centre for Experimental Economics (CEE), Økonomisk institut

Centre for Health Economics and Policy (CHEP), Det Samfundsvidenskabelige Fakultet og Det sundhedsvidenskabelige fakultet

Centre for Militære Studier (CMS), Institut for Statskundskab

Centre for Resolution of International Conflicts (CRIC), Institut for Statskundskab

Centre for Sustainability and Society (SUSY), Det Samfundsvidenskabelige Fakultet
Copenhagen Center for Social Data Science (SODAS), Det Samfundsvidenskabelige Fakultet
Copenhagen Centre for Political Mobilisation and Social Movement Studies
(CoMMoNS), Sociologisk institut
Dronning Marys Center - Viden. Partnerskaber. Forandring.
Det Samfundsvidenskabelige Fakultet m.fl.
Forskningscenter for Arbejdsmarkeds- og Organisationsstudier (FAOS), Sociologisk institut
Københavns Universitetsklinik for psykedelisk forskning (NOESIS), Institut for Psykologi
Nationalt Videnscenter for Tidlig Indsats og Familieforskning (CIF), Institut for Psykologi

London School of Economics and Political Science (LSE)

Financial Markets Group (FMG), Department of Finance
Centre for Analysis of Risk and Regulation (CARR), Department of Accounting
Centre for Analysis of Social Exclusion (CASE); Department of Social policy
Centre for the Analysis of Time Series (CATS)
Centre for Climate Change Economics and Policy (CCCEP), Grantham Research institute
TPI Global Climate Transition Centre, Grantham research institute
Centre for Economic Performance (CEP), Department of Economics
Centre for Philosophy of Natural and Social Sciences (CPNSS), Department of Philosophy
Centre for Women, Peace and Security, Firoz Laji Institute for Africa
European Foreign Policy unit, Department of International Relations
Financial Markets Group (FMG), Department of Finance
Grantham Research Institute on Climate Change and the Environment
Hellenic Observatory Centre for Research on Contemporary Greece and
Cyprus, European Institute
International Growth Centre, Department of Economics
LSE Cities, Department of Sociology and the School of Public Policy
LSE Health, Department of Health Policy
LSE IDEAS, Department of International History and
Department of International relations
CFM - Centre for Macroeconomics, Department of Economics
Middle East Centre, Department of International relations
Phelan US Centre, Department of international relations
SEAK - Saw Swee Hock Southeast Asia Centre, Department of Geography and Environment
STICERD - Suntory and Toyota International Centres for Economics and
Related Disciplines, Department of Economics
What Works Centre for Local Economic Growth, Department of Geography and Environment
ICG - The international growth Centre
SRC - Systematic Risk Centre, FMG
LSE London, Department of Geography and Environment
LSE Transition pathway centre
Religion and Global Society Unit, Department of Anthropology

10.3 Notat – Sentre og eksternfinansiering

Bakgrunn

Notatet tar for seg de åtte sentrene som er aktive ved fakultetet per mars 2025, på bestilling fra arbeidsgruppen som utreder fakultetets senterpolitikk:

Senter for teknologi, innovasjon og kultur (TIK)
ARENA Senter for europaforskning
Senter for ekstremismeforskning (C-REX), Institutt for statsvitenskap
PROMENTA, Psykologisk institutt
Senter for livsløpsendringer i hjerne og kognisjon (LCBC), Psykologisk institutt
CENSE, Psykologisk institutt
Norsk senter for skatteforskning (NFS), Økonomisk institutt
Industrial transformation, Sustainability, Digitalization (INTRANSIT), TIK

Tallgrunnlag for beregning av eksternfinansiering

Fremstillingen tar utgangspunkt i samlet eksternfinansiering for hele SV-fakultetet over en periode på nesten fire år (1.5.2021-19.2.2025), som beløper seg til 1,68 mrd. kroner.⁵ Beløpet angir UiOs andel av kontraktsbeløp for alle eksternfinansierte prosjekter og indikerer rammen for tildelingen, som i praksis vil fordele seg over flere år fra tildelingstidspunktet. Beløpene er altså ikke realiserte inntekter, men gir den øvre økonomiske rammen for et prosjekt som innvilges etter finansørs godkjenning av påløpte kostnader etter rapportering. Prosjekter med oppstartsdato før Unit4 ble tatt i bruk er konvertert slik at kontraktsbeløpet reflekterer andel av gjestående beløp per april 2021. Kontraktsbeløpet sier ikke noe om nettobidrag eller egenandel for UiO, som også er forbundet med prosjektene.

RBO-midler

Bevilgninger fra EU og Norges Forskningsråd genererer ekstra inntekter i form av resultatbaserte omfordelingsmidler (RBO) fra UiO, i tillegg til de direkte inntektene som dette notatet tar utgangspunkt i.

RBO-midlene genereres på grunnlag av faktiske påløpte kostnader. For perioden som dekkes her har RBO-satsene per omsatte krone vært 79 øre for EU-prosjekter, 7 øre for NFR-prosjekter og 5,8 øre for andre bidrag- og oppdragsprosjekter (BOA).⁶ Fordelingen baserer seg på et gjennomsnitt av resultater for de tre siste avsluttede regnskapsår.

Resultatindikatorene ligger i basisdelen av økonomien. Foreliggende analyse oppgir RBO for noen av sentrene som genereres av EU- og NFR-bevilgninger i egne tabeller (Tabell 2-7), men disse ekstra midlene er ikke med i inntektsoversiktene eller visualiseringene.

⁵ Rådata er hentet fra prosjektregisteret i Unit4 (rapport «Prosjekt- og delprosjektinformasjon»).

Kontraktsbeløpet sier hvor mye midler UiO er tildelt for et prosjekt. I de tilfellene hvor UiO er koordinator og viderefordeler midler til andre parter er disse beløpene holdt utenfor. For prosjekter som er tildelt midler i andre valutaer enn NOK, blir kontraktsbeløp oppdatert i løpet av prosjektet i henhold til policy for valutakurs- og risiko. I alle tilfeller er kontraktsbeløpene manuelt registrert av prosjektøkonom.

⁶ Fordeling i hht. UiOs og fakultetets fordelingsmodell. UiO vedtok en justering i intern fordelingsmodell i oktober 2024, der kun insentivene for EU-prosjekter er beholdt og med en lavere sats.

Toppforskningsstøtte

Noen bevilgninger genererer toppforskningsstøtte fra UiO.⁷ Denne premierer de som lykkes med EU-prosjekter (ERC og koordinatorprosjekter, kun når UiO er prosjekteier) og senterbevilgninger fra Forskningsrådet (SFF, SFI, SFU, FME). Støtten gis som en årlig sum i prosjektets levetid som angitt i Tabell 1. C-REX tildeles også toppforskningsstøtte på 1 mill. kr årlig i sin virkeperiode.

Tabell 1: UiOs toppforskningsstøtte jf. gammel fordelingsmodell

Bidragsprosjekt	Toppforskningsstøtte
ERC Starting Grant (StG)	400,000
ERC Consolidator Grant (CoG)	600,000
ERC Advanced/Synergy Grant (AdG/SyG)	800,000
EU koordinatorprosjekt 1-3 mill. euro	400,000
EU koordinatorprosjekt 3-6 mill. euro	600,000
EU koordinatorprosjekt over 6 mill. euro	800,000
NFR Senter for fremragende forskning (SFF), Senter for fremragende forskning (SFU), Forskningscenter for miljøvennlig energi (FME)	2,000,000

Andre UiO-interne midler

UiO bidrar også med ekstra bevilgninger ved større satsinger, som Fellesløftet i FRIPRO. Fellesløftet er et samarbeid mellom forskningsinstitusjonene og Forskningsrådet for å styrke tverrfaglig forskning. Midler er tildelt noen få forskningsmiljøer som har potensial til å bli blant de internasjonalt ledende på sitt felt. Seks miljøer ved fakultetet har fått tildeling i tre runder (ARENA x2, LCBC x2, ISS og ØI). I Fellesløftet IV fikk ARENA og LCBC tildeling på store tverrfaglige prosjekter for perioden 2022-2027, som innebar en tildeling på 12,5 mill. kr fra Forskningsrådet (som er med i tallgrunnlaget for foreliggende analyse) og 12,5 mill. kr fra UiO i form av to åremålsstillinger (ph.d.) i seks år til hvert prosjekt.⁸

Andre interne satsinger er «verdensledende miljøer», som medførte midler til LCBC som et av fem UiO-miljøer i perioden 2015-2019, samt utlysninger fra UiO:Energi og Miljø, UiO:Demokrati og UiO:Livsvitenskap. Slike inntekter er heller ikke medregnet i dette notatet, men er viktige finansieringskilder for flere av fakultetets fagmiljøer.

- [UiOs fem verdensledende forskningsmiljøer](#) (LCBC)
- [Konvergensmiljø - UiO:Livsvitenskap](#) (LCBC)
- [Forskning på bærekraftig energi - UiO:Energi og miljø](#)
- [UiO:Demokrati](#)

⁷ UiO nye fordelingsmodell (vedtatt oktober 2024) forenkler toppforskningsstøtten: 400.000 til ERC-prosjekter, 600.000 til mindre EU-koordinatorprosjekter (1-6 mill. euro), 900.000 til større EU-koordinatorprosjekter (over 6 mill. euro) og 2 mill. til SFF/SFI/FME.

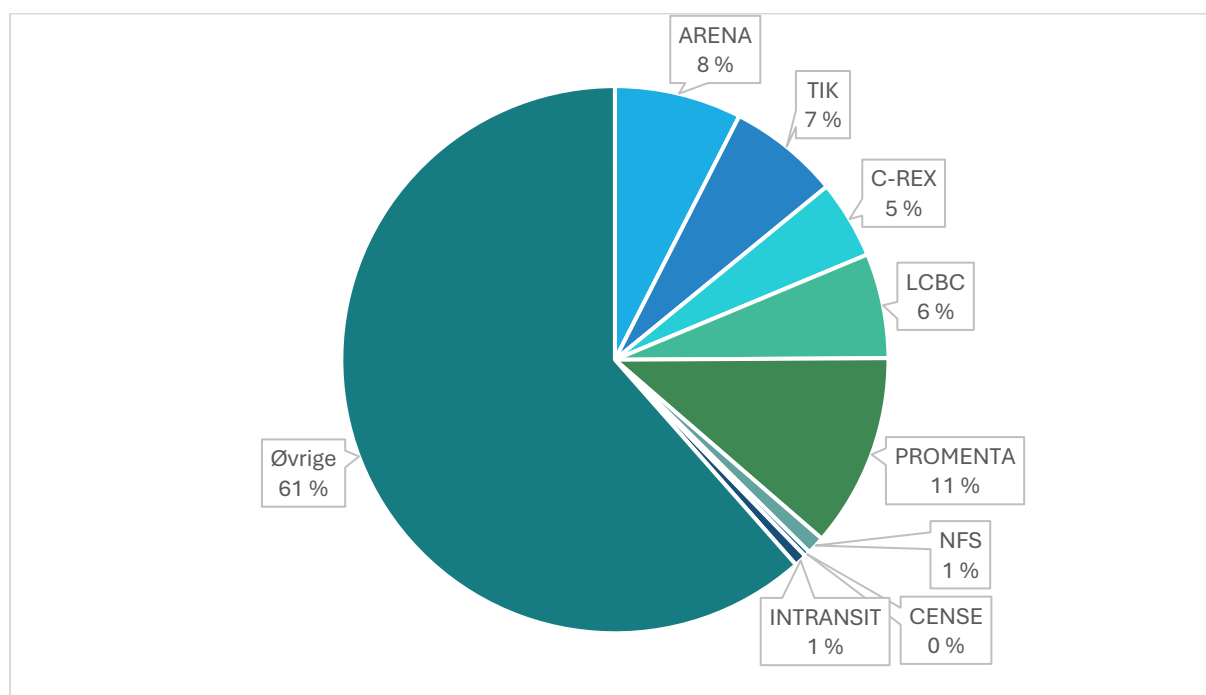
⁸ [Fin UiO-bukett av tverrfaglige fellesløftprosjekter](#)

Eksternfinansiering ved sentrene

To av de åtte sentrene er grunnenheter ved SV-fakultetet: ARENA og TIK. Tre av sentrene er sentre i organisatorisk forstand (LCBC, PROMENTA, C-REX), mens de øvrige tre har mindre omfang og kan i praksis sies å være prosjekter med «senter» i navnet (CENSE, INTRANSIT, NFS).

Det innebærer at fem av sentrene har et stort omfang av forskningsaktiviteter som genererer inntekter, ved at sentrene aktivt søker ytterligere eksternfinansiering. De øvrige tre sentrene har fått en større tildeling, enten fra Norges Forskningsråd (NFS, INTRANSIT) eller Helsedirektoratet (CENSE), og opererer mer på linje med ordinære eksternfinansierte prosjekter.

Totalt 39% av fakultetets eksternfinansierte virksomhet er hentet inn ved et av de åtte sentrene (Figur 1). De fem største sentrene, ARENA, TIK, C-REX, LCBC og PROMENTA, står for 95% av inntektene til sentre med til sammen 612,3 millioner kr for hele perioden (mai 2021-feb 2025).

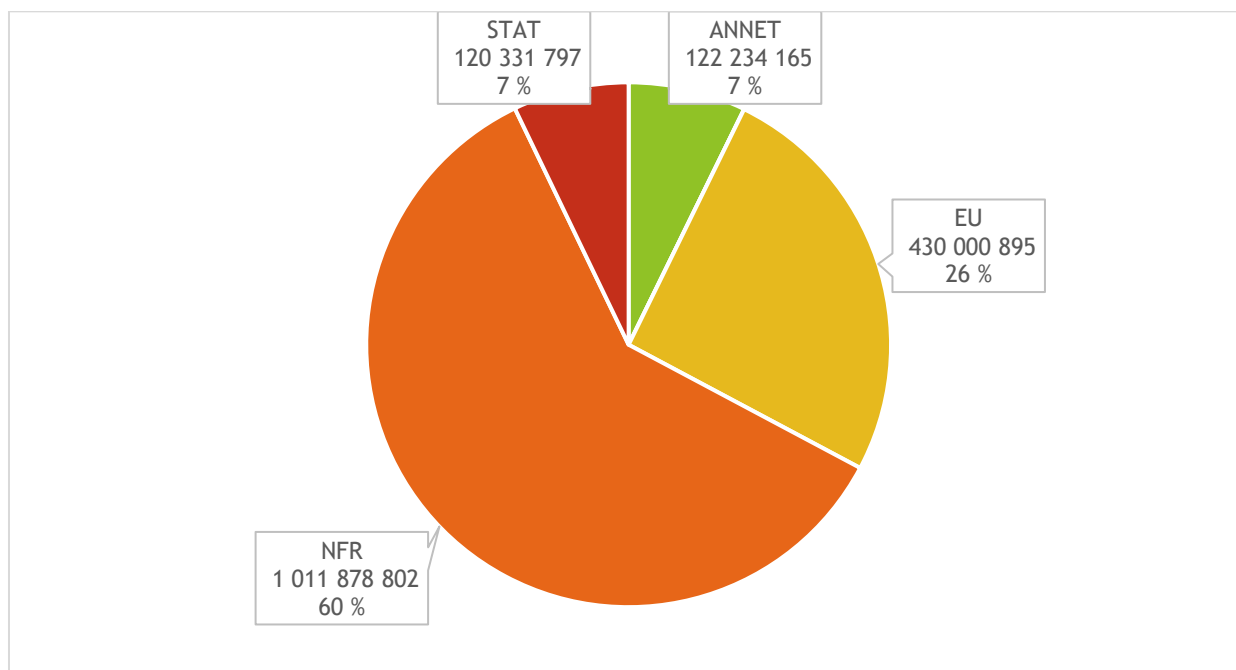

Figur 1: Eksternfinansiert virksomhet per senter vs. øvrige enheter på SV-fakultetet, mai 2021-feb 2025. De totale inntektene er til sammen 1.68 mrd. kr (se Tabell 2).

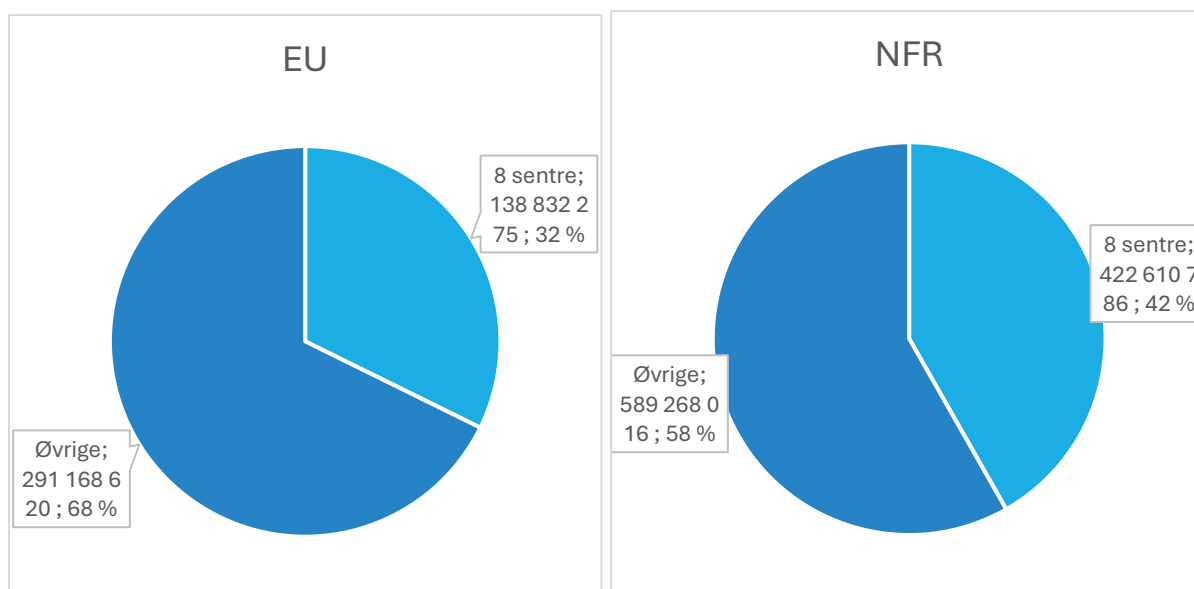
Tabell 2: Eksterne inntekter til fakultetet fordelt på sentre vs. øvrige enheter.

Kilde	Beløp (kr)	Andel	
ARENA	126,605,390	7.5%	
TIK	110,786,705	6.6%	
C-REX	77,863,705	4.6%	
LCBC	104,367,797	6.2%	
PROMENTA	192,693,956	11.4%	36.4%
NFS	18,000,000	1.1%	
CENSE	5,591,797	0.3%	
INTRANSIT	12,435,318	0.7%	2.1%
Øvrige	1,036,100,900	61.5%	
Totalt	1,684,445,660	100.0%	

Figur 2: Totale inntekter for SV-fakultetet per kilde, mai 2021-feb 2025. De totale inntektene er til sammen 1.68 mrd. kr.

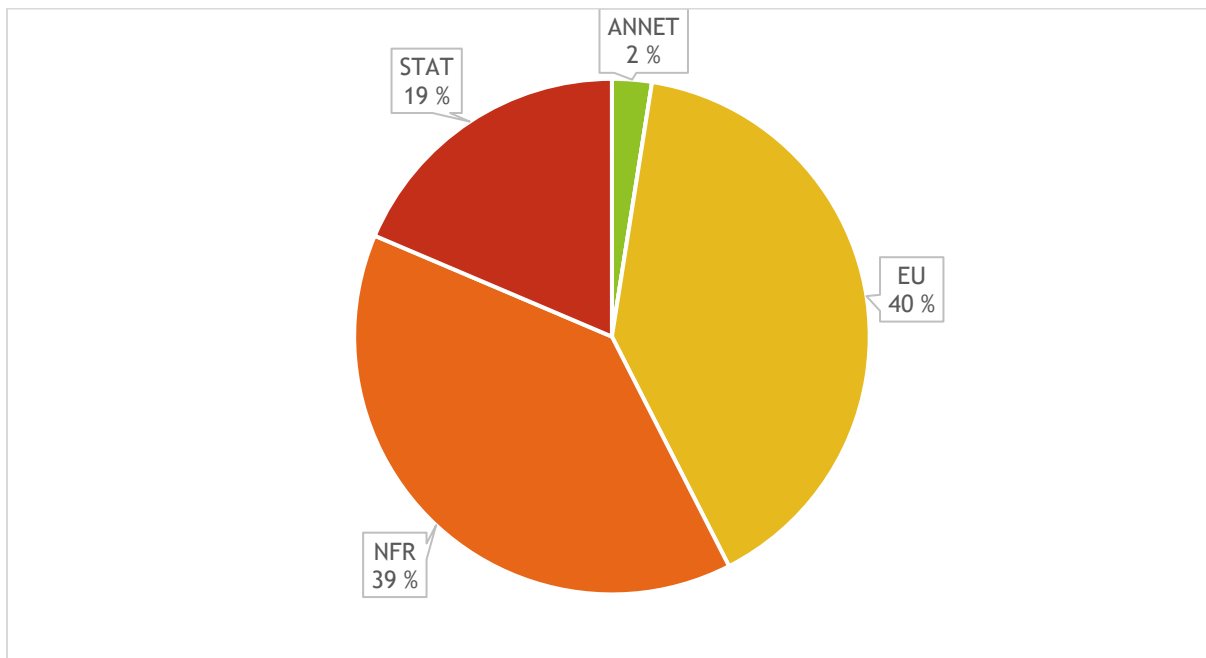

Figur 3 og 4: Fordeling av inntekter for SV-fakultetet samlet for de åtte sentrene vs. resten av fakultetet, fra henholdsvis EU og Forskningsrådet, mai 2021-feb 2025. De totale inntektene for EU er 430 mill. og fra NFR 1 mrd. kr.

2.1. ARENA Senter for europaforskning

ARENA henter inn omtrent like mye fra EU og Forskningsrådet i perioden, og er med sine 40% det senteret som har størst andel av sine inntekter fra EU. Dette genererer betydelig ekstraintekter i form av resultatbaserte omfordelingsmidler (RBO) (Tabell 3). Som grunnenhet på fakultetet inngår resultatmidlene i basistildelingen til ARENA.

Figur 5: Eksternfinansiert virksomhet ARENA per kilde, mai 2021-feb 2025. De totale inntektene er til sammen 127 mill. kr (se Tabell 3).

Tabell 3: Eksterne inntekter til ARENA per kilde, samt RBO-inntekter for EU og NFR som genereres ihht. gjeldende fordelingsmodell.

Kilde	Beløp (kr)	RBO
EU	50,636,146	42,632,329
NFR	49,264,974	3,448,548
STAT	23,547,871	
ANNET	3,156,398	
Totalt	126,605,390	42,367,877

EU-inntektene i perioden er knyttet til en bred prosjektportefølje. Innenfor Horisont Europa søyle 1 (Excellent Science) har ARENA et ERC Starting Grant (*WAGE*, 16,2 mill.), et MSCA Doctoral Network (*EUFOG*, 6,2 mill.) og et MSCA Postdoctoral Fellowship (*ProTrust*, 2,5 mill.). ARENA koordinerte også MSCA doktorgradsnettverket PLATO (2017-2020) i Horisont 2020, som står for et sluttbeløp i perioden på 1 mill. Senteret har hentet inn betydelige midler fra EUs tematiske utlysninger i søyle 2 (Global Challenges) og samlet beløp inkluderer fire samarbeidsprosjekter der ARENA er partner: *REDIRECT* (5,8 mill.), *Egruien* (3,6 mill.), *RECLAIM* (3,4 mill.) og *REGROUP* (2,3 mill.). ARENA var også koordinator for et større samarbeidsprosjekt i tilsvarende kategori fra EUs forrige rammeprogram (Horisont 2020), *EU3D* (2019-2022), som står for 5,5 mill. i perioden som dekkes her. Resten av EU-inntektene kommer fra nå avsluttede H2020-prosjekter (*TIGRE*, *DiCE*), Erasmus+ nettverk (*PTP*, *RENPET*), og et HERA-prosjekt (*Plurispac*).

ARENA er det fagmiljøet som har hatt størst suksess på fakultetet med å koordinere større samarbeidsprosjekter fra EUs tematiske utlysninger, med til sammen fem koordinatorprosjekter: Cidel (FP5), RECON (FP6), GLOBUS, PLATO og EU3D (Horisont 2020).

Når det gjelder Forskningsrådet er de største prosjektene fra utlysninger innenfor internasjonale relasjoner, utenriks- og sikkerhetspolitikk (UTENRIKS), med prosjektene *COMPLEX* (12 mill.) og *SINGLEMARKETS* (10,8 mill.). Beløpet til FRIPRO Fellesløft-prosjektet *ENROL* inkluderer både midler til ARENA (6,3 mill.) og midler som viderefordes til hhv. JUS og ISV (6,2 mill.), men ikke UiOs bidrag på 12,5 mill. som følger av tildelingen (jf. 1.4 over). Det avsluttede Fellesløft-prosjektet *REFLEX* står for 1 mill. i perioden som dekkes her. I tillegg til en rekke større (*NORMS*, 3,2 mill. og *DEAL*, 1,9 mill.) og mindre prosjekter inkluderer inntektene også forsterkningsmidler fra Forskningsrådet til EU-prosjektene *EU3D* og *DiCE* (2,7 mill.).

I kategorien STAT står ARENAs rolle som sekretariat for EØS-utredningen for halvparten av inntektene (12,2 mill.), pluss et større prosjekt fra NAVs FoU-program (*RETTS*, 4,4 mill.).

2.2. TIK

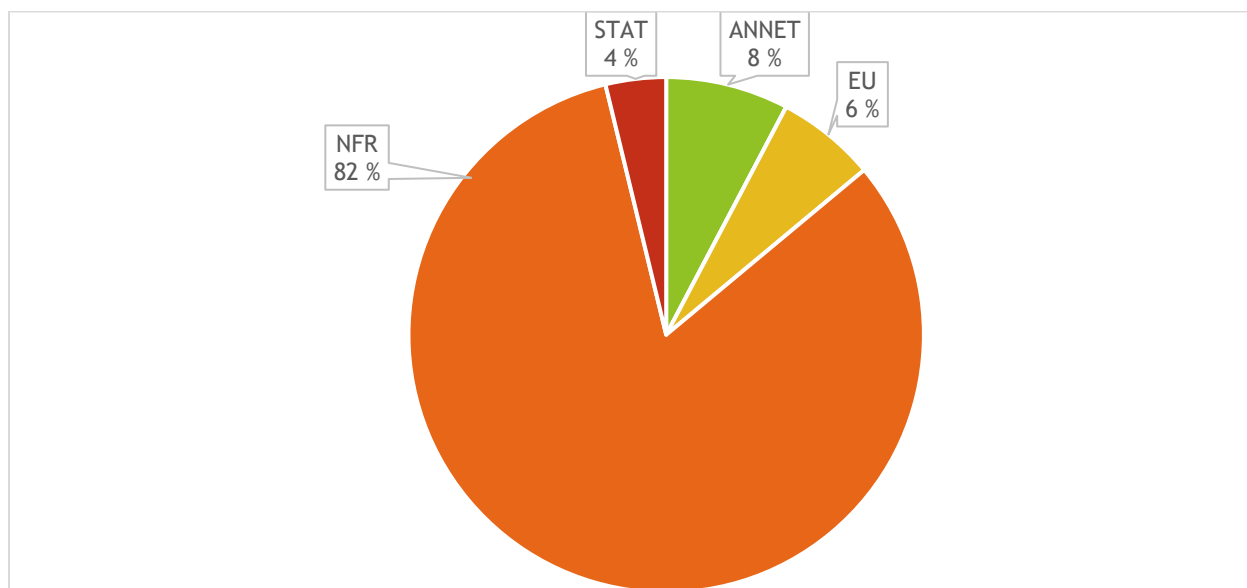
TIK henter størstedelen av sine inntekter fra Forskningsrådet (82%). Disse er knyttet både til sentre og prosjekter. De største tildelingene i perioden som dekkes har gått til to sentre: *OSIRIS – Oslo Institute for Research on the Impact of Science* (2016-2024) (13,5 mill.) og *NTRANS*, et FME-senter koordinert av NTNU med TIK som partner (10,9 mill.). TIK er også partner i et Senter for fremragende innovasjon (SFI), *NorwAI*, også dette koordinert av NTNU (4,4 mill.).

De største prosjekttildelingene fra Forskningsrådet er *Value Threads* (FRIPRO) (8,3 mill.), *ORGIMP* (kompetanse- og samarbeidsprosjekt) (7,6 mill.) og to FRIPRO Unge Forskertalenter-prosjekter, *Evaluation* (7,1 mill.) og *Resisting bodies* (6,4 mill.).

TIK henter inn flere midler fra andre kilder (8%) enn fra EU (6%). Disse kildene er Statsøkonomisk forening (3 mill.), Safe (2,7 mill.), Norsk oljemuseum (1,5 mill.), Nesta, DNV (nærings-ph.d.) og Telenor.

For EU er inntektene i all hovedsak knyttet til samarbeidsprosjektet *FUNGATERIA* der TIK er partner (6,7 mill.). Dette er det eneste prosjektet ved fakultetet som er finansiert av European Innovation Council (EIC), som ligger i Horisont Europas søyle 3 (Innovative Europe).

Som grunnenhet på fakultetet inngår resultatmidlene som genereres av eksterntfinansieringen i basistildelingen til TIK (Tabell 4).

Figur 6: Eksterntfinansiert virksomhet TIK per kilde, mai 2021-feb 2025. De totale inntektene er til sammen 111 mill. kr (se tabell 4).

Tabell 4: Eksterne inntekter til TIK per kilde, samt RBO-inntekter for EU og NFR som genereres ihht. gjeldende fordelingsmodell.

EFV-kilde	Beløp (kr)	RBO
NFR	91,129,701	6,379,079
ANNET	8,551,414	
EU	6,905,199	5,455,107
STAT	4,200,484	
Totalt	110,786,800	11,834,186

2.3. INTRANSIT

INTRANSIT er et forskningssenter på TIK finansiert av Forskningsrådets utlysning til forskning på forsknings- og innovasjonspolitik (FORINNPOL). Det har fått en tildeling på 12,4 mill. for en periode på åtte år (2019-2026).

Denne inntekten kunne vært inkludert i oversikten for TIK over, tilsvarende OSIRIS, som også fikk midler for en periode på åtte år gjennom Forskningsrådets FORINNPOL-program.

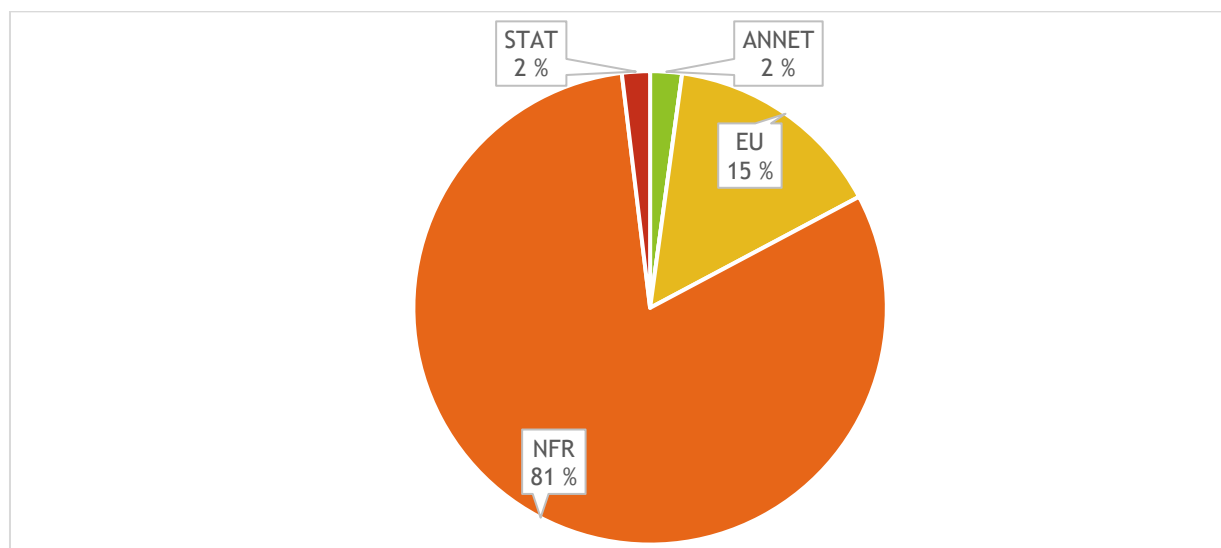
2.4. C-REX

Senter for ekstremismeforskning (C-REX) henter det meste av sine eksterne inntekter i perioden fra Forskningsrådet (81%). Dette er primært knyttet til hovedbevilgningen, en tildeling på 100 millioner over en periode på 10 år (2016-2026) etter en utlysning gjennom Forskningsrådets SAMRISK II-program. Beløpet som gjensto i mai 2021 var 47 mill. kr, som er inkludert i tallene i denne analysen, og utgjør hoveddelen av NFR-inntektene på totalt 63 mill. kr i perioden (mai 2021-feb 2025).

Resten fordeler seg på tildelinger fra Forskningsrådets tematiske utlysninger, som samfunnssikkerhet og risikoforskning (SAMRISK, SIKKERHET) og internasjonale relasjoner, utenriks- og sikkerhetspolitikk (UTENRIKS): kompetanse- og samarbeidsprosjektet *HATECYCLE* (7 mill.) og to prosjekter som ledes av Institutt for Samfunnsforskning med C-REX som partner: *CHACE* (3,5 mill.) og *FREXO* (0,9 mill.). Videre er C-REX partner i et FRIPRO Unge Forskertilenter-prosjekt, *INCONTEXT*, ledet av Politihøgskolen (1,2 mill.).

EU-midlene inkluderer et pågående MSCA doktorgradsnettverk, *VORTEX* (3,4 mill.) fra Horisont Europa, og tre avsluttede prosjekter fra Horisont 2020: MSCA Postdoctoral Fellowship-prosjektet *SODIS* (2,3 mill.) og samarbeidsprosjekter med C-REX som partner fra tematiske utlysninger: *DRIVE* (5,7 mill.) og *DARE* (0,4 mill.).

Øvrige inntekter i perioden er blant annet knyttet til NordForsk-prosjektet *HEX-NA* (0,9 mill.) (ANNET) og to oppdragsprosjekter (STAT): *Ungdom og ekstremisme* og *Lokalpolitikernes arbeidsvilkår* med inntekter på til sammen 1,5 mill. kr.

Figur 7: Eksternfinansiert virksomhet C-REX per kilde, mai 2021-feb 2025. De totale inntektene er til sammen 78 mill. kr (se Tabell 5).

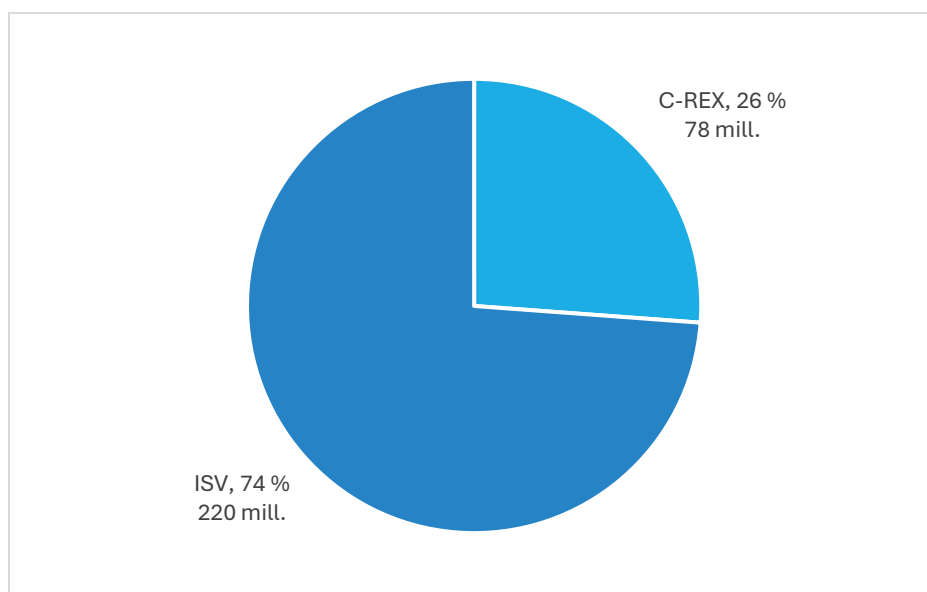
Tabell 5: Eksterne inntekter til C-REX per kilde, samt RBO-inntekter for EU og NFR som genereres ihht. gjeldende fordelingsmodell.

EFV-kilde	Beløp (kr)	RBO
NFR	62,964,585	4,407,521
EU	11,720,739	9,259,384
ANNET	1,688,381	
STAT	1,490,000	
Totalt	77,863,706	13,666,905

Organisatorisk er C-REX innrettet som et senter ved Institutt for statsvitenskap (ISV). C-REX er underlagt vertsinstituttets styre, som vedtar årsplan og budsjett, tilsetning i midlertidig vitenskapelige stillinger og innstilling til faste vitenskapelige stillinger. Ifølge C-REX sitt styringsreglement skal senterleder «være en pådriver for eksisterende aktivitet og en aktiv initiator av ny aktivitet, herunder søke om ytterligere ekstern finansiering».

Forskningsrådet definerer C-REX som et «institusjonsforankret strategisk prosjekt», og senteret har noe tilsvarende struktur rundt finansiering som et SFF. Det mottar en årlig Toppforskningsstøtte fra UiO på 1 mill. kr som tilfaller senteret direkte. ISV og C-REX har en fordelingsnøkkel for inntekter og kostnader som innebærer at store deler av RBO og nettobidrag generert av eksternfinansiert virksomhet tilfaller vertsinstituttet ISV, som på sin side dekker C-REX sine kostnader knyttet til husleie, fellestjenester, driftsmidler o.l.

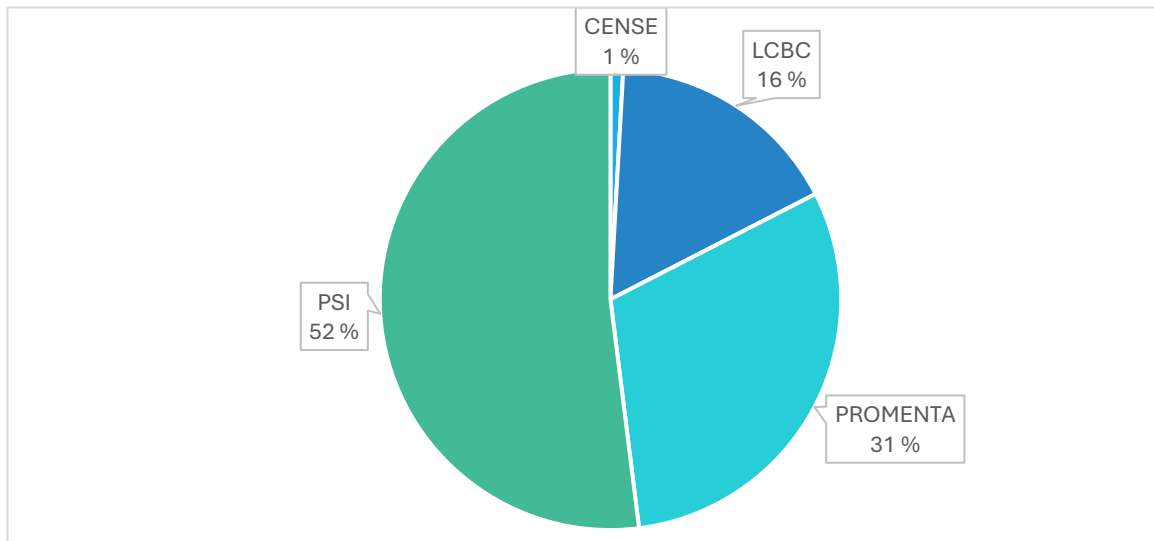
C-REX har lyktes godt i å innhente eksterne midler og hadde i sin første virkeperiode et høyere aktivitetsnivå. I perioden 2016-2022 sendte C-REX 50 søknader om eksternfinansiering og fikk tilsagn på 26, som gir en uttelling på 52%. Perioden som dekkes i denne analysen sammenfaller med andre femårsperiode, og lavere aktivitet må ses i sammenheng med vertsenheten ISV sin beslutning om at C-REX ikke kunne søke midler som forpliktet ISV utover senterets levetid (februar 2026). Dette har medført en sterk reduksjon i senterets søknadsaktivitet. Likevel står C-REX for 26% av eksterne inntekter i perioden (Figur 8).

Figur 8: Andel av eksterne inntekter fordelt på C-REX og vertsinstituttet ISV, mai 2021-feb 2025. De totale inntektene er til sammen 297,5 mill. kr.

2.5. Psykologisk institutt

Psykologisk institutt har tre sentre som står for henholdsvis 31% (PROMENTA), 16% (LCBC) og 1% (CENSE) av instituttets totale direkte eksterne inntekter (Figur 9).

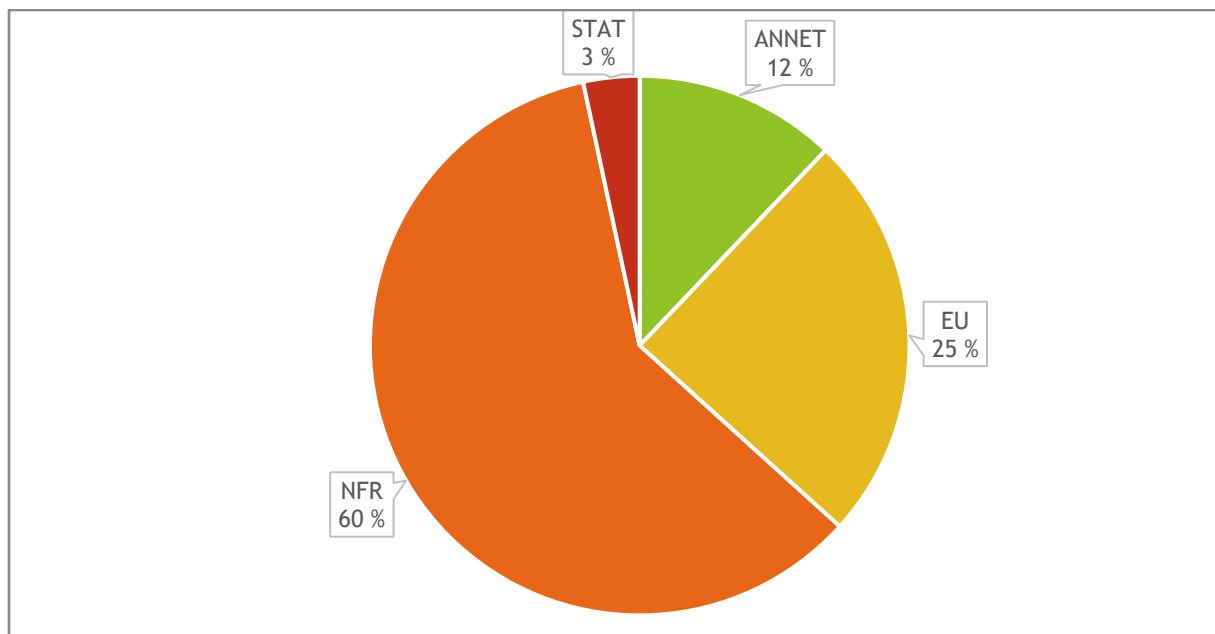

Figur 9: Andel av eksterne inntekter fordelt på sentre (LCBC, PROMENTA, CENSE) og øvrige fagavdelinger (PSI).

2.6. PROMENTA

PROMENTA ble etablert i 2019 ved hjelp av miljøstøtte fra Forskningsrådets BEDREHELSE-program. Det fikk finansiering på 50 mill. over 8 år som et «institusjonsforankret strategisk prosjekt». Forskningsrådets «miljøstøtte» har som mål å etablere kjernemiljøer med tilknyttete nasjonale konsortier, samt nordiske og internasjonale nettverk. Ved tildeling av miljøstøtte kreves det at «søkerorganisasjonen selv prioriterer forskningsområdet, samt sikrer en langsiktig og bærekraftig videreføring». Egenandelen utløst fra UiO er like stor som hovedbevilgningen fra Forskningsrådet. Senteret søker aktivt tilleggsfinansiering fra en rekke ulike finansiører.

PROMENTA er det senteret på fakultetet som henter inn flest eksterne inntekter, og står med sine 193 mill. for hele 11% av all EFV ved fakultetet (Figur 1). 60% av inntektene kommer fra Forskningsrådet og en fjerdedel hentes fra EU (Figur 10). Dette senteret henter en større andel av sine inntekter fra andre kilder (12%) enn de andre store sentrene i denne analysen.

Figur 10: Eksternfinansiert virksomhet PROMENTA per kilde, mai 2021-feb 2025. De totale inntektene er til sammen 193 mill. kr (se Tabell 6).

Tabell 6: Eksterne inntekter til PROMENTA per kilde, samt RBO-inntekter for EU og NFR som genereres ihht. gjeldende fordelingsmodell.

EFV-kilde	Beløp (kr)	RBO
NFR	115,487,858	8,084,150
EU	47,373,343	37,424,941
ANNET	23,341,341	
STAT	6,491,414	
Totalt	192,693,957	45,509,091

PROMENTA har hentet inn til sammen 115 mill. kr fra Forskningsrådet inkludert grunnbeløpet til selve senteret som i perioden som dekkes her er på 22,2 mill. Senteret har fem FRIPRO Forskerprosjekter: *Causes, consequences, and life-course trajectories of personality pathology* (12 mill), *Homo Sociabilis. Rethinking wellbeing and social relations* (11,6 mill.), *Learning from mistakes* (11,3 mill), *ELiSE* (9,6 mill.) og *Re-Thinking* (6,2 mill.). Nesten like mange prosjekter er finansiert av utlysninger innenfor temaene Utdanning (*Health and life skills*, 11,6 mill), Helseforskning (*The Social Gradient in Mental Health*, 10,7 mill., *Motherhood and Quality of Life*, 10,3 mill.) og Velferd (*Pathways into Marginalization*, 10,1 mill).

EU-inntektene på 47 mill. er hentet fra Horisont Europa søyle 1 (Excellent Science), der PROMENTA har to ERC-prosjekter (*GeoGen*, 20,9 mill. og *HeaLS*, 17,5 mill), er partner i et MSCA Doctoral Network (*ESSGN*, 7 mill.) og har et nå avsluttet MSCA Postdoctoral Fellowship (*GeoGenRisk*, 2,1 mill.).

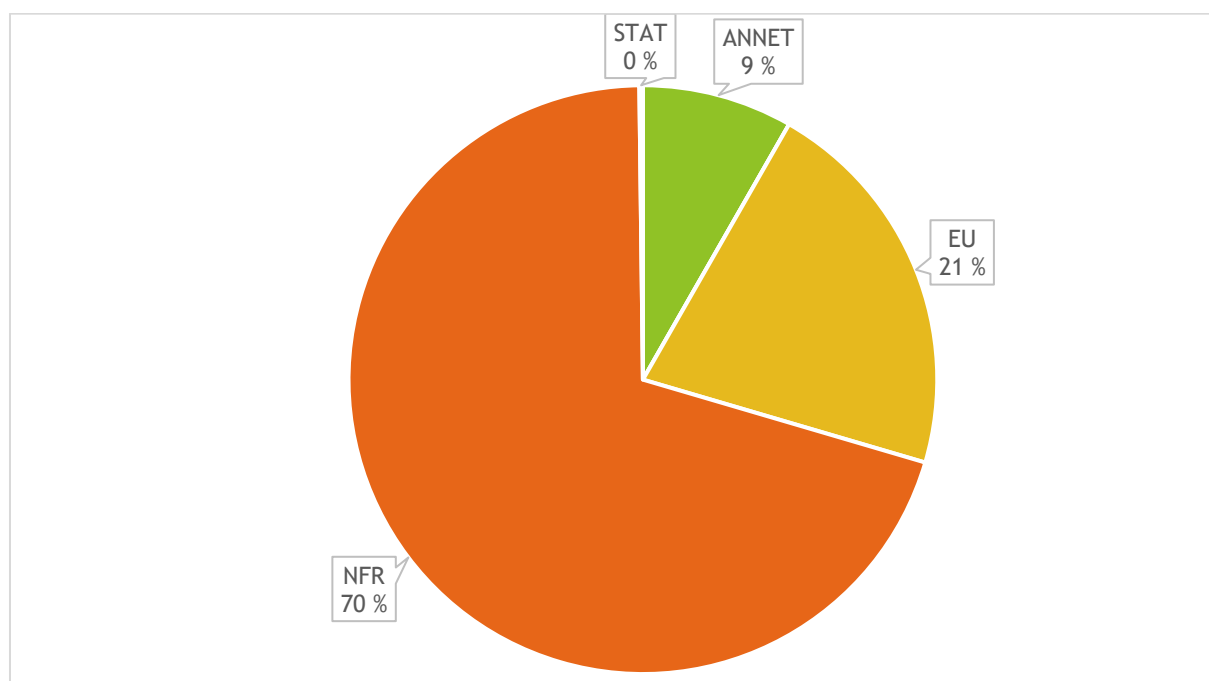
Senteret henter også betydelige midler fra andre kilder (11%) med et NordForsk prosjekt som det største (*SISU*, 11 mill), etterfulgt av Dam (*Depresjon hos jenter*, 5,7 mill.), Norske kvinners sanitetsforening (*MDD*, 2,4 mill.), Rådet for psykisk helse (*Livsmestring i skolen*, 2,3 mill., *Hverdagsglede for alle*, 2,3 mill.) og Jacobs Foundation (2 mill.). To oppdragsprosjekter (STAT) er også i prosjektporteføljen, det største er *Foreldrepraksis i Norge* (5,7 mill.).

2.7. LCBC

Forskningsgruppen Livsløpsendringer i hjerne og kognisjon (LCBC) ble etablert i 2013 og utpekt som et av fem «Verdensledende forskningsmiljø» ved UiO i 2015.⁹ Med satsningen bevilget Kunnskapsdepartementet 31,2 mill. over statsbudsjettet til UiO for å utvikle flere verdensledende miljøer. Hensikten var å styrke forskningsgruppens evne til å tiltrekke seg internasjonalt ledende forskere og bidra til finansiering av faglige aktiviteter.

LCBC har i perioden som dekkes av denne analysen 70% av sine eksterne inntekter på 104 mill. fra Forskningsrådet, mens 21% kommer fra EU. Fra Forskningsrådet er inntektene knyttet til FRIPRO Fellesløft-prosjektet *AHeadForLife* (12,5 mill.), som i tillegg har utløst et bidrag fra UiO på 12,5 mill. Det avsluttede Fellesløft-prosjektet *Lifebrain* står for 5,3 mill. i perioden som dekkes her. LCBC har videre inntekter fra syv FRIPRO Forskerprosjekter: *BrainSleep* (12 mill.), *Set-to-change* (11,2 mill.), *Exploring the causal effects of Immune R*¹⁰ (8.7 mill.), *Imaging the change* (8 mill.) og *Lifespan memory imaging redux* (8 mill.), *The missing link of episodic memory decline in aging* (5 mill.) og *Aging starts in the womb* (0.3 mill.). Fire av de syv er Unge forskertalenter. Videre har senteret prosjektet *The Oslo-Toronto Alliance* (1,4 mill.) fra INTPART (Internasjonale partnerskap for fremragende utdanning, forskning og innovasjon).

EU-inntektene i perioden er knyttet til tre avsluttede Horisont 2020-prosjekter: to ERC-prosjekter (*AgeConsolidate*, 5,8 mill., *Set-to-change*, 9,9 mill.) og et større samarbeidsprosjekt koordinert av LCBC på en tematisk utlysning, *LifeBrain* (2017-2022), som står for 6,5 mill. i perioden. For øvrig er lederne av LCBC, Anders Fjell og Kristine Walhovd blant få som har fått to ERC-tildelinger, ved at begge har hatt et ERC Starting Grant (2012/13-2017/18) før de fikk hvert sitt Consolidator Grant som nylig er avsluttet.

Figur 11: Eksternfinansiert virksomhet LCBC per kilde, mai 2021-feb 2025. De totale inntektene er til sammen 104 mill. kr (se Tabell 7).

⁹ Økonomisk institutt fikk et annet verdensledende miljø med sitt Senter for fremragende forskning, ESOP.

¹⁰ Prosjektet om *Immune R* teller som LCBC-inntekt da det tilhørte senteret i 2020-2024, før prosjektleder flyttet til en annen avdeling.

Senteret henter også inn midler fra andre kilder, og i perioden som dekkes kommer de største inntektene fra Simons Foundation (5,3 mill.), og Nasjonalforeningen for folkehelsen (2,8 mill.).

Tabell 7: Eksterne inntekter til LCBC per kilde, samt RBO-inntekter for EU og NFR som genereres ihht. gjeldende fordelingsmodell.

EFV-kilde	Beløp (kr)	RBO
NFR	73,328,350	5,132,984
EU	22,196,848	17,535,510
ANNET	8,639,862	
STAT	202,738	
Totalt	104,367,799	22,668,494

2.8. Cense

Cense har fått to bevilgninger fra Helsedirektoratet på til sammen 5,6 mill. kr. for en periode på 2 år. Bente Træen tok initiativ til senteret i 2022, som nå ledes av Nantje Fischer. På instituttets nettsider omtales CENSE som en forskergruppe i Fagavdeling for helse-, utviklings- og personlighetspsykologi (HUP).

2.9. Norwegian Fiscal Studies (NFS)

[Norsk senter for skatteforskning \(NFS\)](#) er et senter for offentlig økonomi basert på samarbeid mellom forskere fra Økonomisk institutt og to eksterne partnere (Frisch-senteret og University of Chicago). Forløperen til NFS var Oslo Fiscal Studies, og NFS er en videreføring av samme forskningsmiljø med samme prosjektleder, Gaute Torsvik. NFS har fått en tildeling på 30 mill. kr for fem år (2023-2027).

Utlysninger til opprettelse av senter

Eksterne finansiører, og primært Forskningsrådet, lyser jevnlig ut midler for etablering av forskningssentre av ulik varighet og omfang. Hensikten er typisk å bygge internasjonalt sterke forskningsmiljøer som bidrar til å styrke Norges evne til å løse komplekse problemstillinger, og ofte kreves en tverrfaglig tilnærming. Utlysningene kan i noen tilfeller kreve samarbeid med partnere utenfor academia. Slike midler til ulike typer av forskningssentre kommer i tillegg til de faste utlysningene som kommer hvert femte år til Senter for fremragende forskning (SFF), Senter for forskningsdrevet innovasjon (SFI) og Senter for fremragende utdanning (SFU).

I det følgende gis det en nærmere beskrivelse av pågående og kommende senterutlysninger, der fakultetets fagmiljøer ventes å være aktive enten som koordinator eller partner.

3.1. Forskningssentre for kunstig intelligens (KI-senter)

Formålet med utlysningen er å etablere fire til seks forskningssentre for kunstig intelligens (KI-sentre). Sentrene skal rette seg mot fremtidens databehandling med vekt på kunstig intelligens, digital sikkerhet og samfunnskonsekvenser av den digitale teknologiutviklingen. Sentrene skal utføre KI-forskning av høy kvalitet på problemstillinger der tverrfaglig forskning og samarbeid på tvers av sektorer og institusjoner er nødvendig for å svare på utfordringer som samfunnet står overfor.

- Finansieringsordning: Kompetanse- og samarbeidsprosjekt
- Søknadsfrist: **15. januar 2025** / Skissefrist (obligatorisk): 2024

- Støttegrenser: kr. 75-200 mill. / antatt tilgjengelige midler: 850 mill.
- Prosjektvarighet: 5 år (60 mnd)
- Utlysning: <https://www.forskningsradet.no/utlysninger/2025/forskningssentre-kunstig-intelligens/>

Hvilke mål skal KI-sentrene oppfylle?

KI-sentrene skal, gjennom en styrket tverrfaglig forskningsinnsats på KI-feltet, bygge kapasitet og kompetanse i forskningsmiljøene, øke KI-kompetansen i samfunnet og utvikle ny kunnskap som svarer på utfordringer og behov i næringsliv og offentlig sektor.

KI-sentrene skal gjøre Norge bedre i stand til å møte utfordringene og utnytte mulighetene ved kunstig intelligens, på en måte som ivaretar grunnleggende verdier i det norske samfunnet.

KI-sentrene skal sette tydelige fotavtrykk gjennom å løfte fram KI-relevante problemstillinger som er viktige for samfunnet og som er av stor betydning for bærekraftig samfunnsutvikling. KI-sentrene skal utløse økt nasjonal KI-innsats utover den innsatsen som Forskningsrådet finansierer.

Et KI-senter skal:

- Være et nasjonalt senter med ambisiøse mål for KI- forskning og samfunnsnytte. Dette innebærer at alle KI-sentrene må ha brede institusjonelle og regionale samarbeid med faglig tunge relevante aktører.
- Utvikle ny kunnskap, teknologi og/eller løsninger som fortløpende spres og tas i bruk til å skape verdi for samfunnet.
- Bygge kompetanse som øker KI-kapasiteten i forskningsmiljøer og dekker behovet for kvalifisert arbeidskraft i næringsliv og offentlig sektor.
- Øke internasjonaliseringen av norsk KI-forskning gjennom samarbeid og deltagelse i sterke nettverk nasjonalt og internasjonalt.
- Styrke vår nasjonale evne til å løse komplekse problemstillinger gjennom tverrfaglig og tverrsektorielt samarbeid.

Søknader fra fakultetet

Fem forskningsmiljøer ved SV-fakultetet er med som partnere i søknader koordinert av andre enheter på UiO eller eksterne institusjoner som er videre til siste runde for å bli nasjonalt forskningssenter på KI. Totalt er 19 søknader fortsatt med i konkurransen om 4-6 sentre som skal opprettes.

Tildelingen ventes i midten av juni 2025.

3.2. Senter for internasjonal økonomi

Målet med senteret er å styrke norsk kunnskap om utviklingen i internasjonal økonomi og konsekvenser av endrede rammebetingelser for utviklingsland, for Norge og norsk utenriks- og utviklingspolitikk. Utlysningen retter seg mot bredden av norske fag- og forskningsmiljøer.

- Finansieringsordning: Forskningssenter
- Søknadsfrist: **30. april 2025**
- Støttegrense: kr. 60 mill. / antatt tilgjengelige midler: 60 mill.
- Prosjektvarighet: 8 år (96 mnd)

- Utlysning: <https://www.forskningsradet.no/utlysninger/2025/senter-internasjonalekonomi/>

Ønsket effekt av senteretsatsingen

Senteret skal:

- styrke tverrfaglig forskningsinnsats på feltet internasjonal økonomi og bygge nasjonal kapasitet og kompetanse i forskningsmiljøene som omfatter internasjonal økonomi
- øke kompetansen i samfunnet, hos sentrale beslutningstakere og andre aktører om hvilke utfordringer som møter Norge i årene fremover når handelspolitikk, økonomisk samarbeid og bruk av virkemidler utformes og implementeres. Den økonomiske utviklingen i lav- og mellominntektsland og Norges handlings- og påvirkningsrom er en viktig del av utfordringene
- styrke vår nasjonale evne til å løse komplekse problemstillinger knyttet til handelssamarbeid og bruk av økonomiske virkemidler i internasjonal sammenheng.
- sikre at forskningen tas raskere i bruk i relevante brukermiljøer
- sikre kunnskapsdeling og synliggjøre forskningsresultater gjennom ulike formidlingskanaler, -formater og -arenaer
- inkludere samarbeid med relevante fagmiljøer internasjonalt.

Organisering av senteret: Vi ønsker at fagmiljøer samarbeider om å utarbeide en felles søknad. Miljøene behøver ikke å være geografisk samlokalisert.

Søknader fra fakultetet

Økonomisk institutt koordinerer en søknad, ARENA er med som partner.

3.3. <https://www.forskningsradet.no/utlysninger/2025/senter-barekraftig-areal-og-naturbruk/> Senter for bærekraftig areal- og naturbruk

Formålet med utlysningen er å etablere inntil fire forskningssentre for bærekraftig areal- og naturbruk. Forskingen i sentrene skal bidra til å løse felles utfordringer på areal- og naturområdet og styrke kunnskap og innovasjon med sikte på samfunnsnytte innenfor temaet. Sentrene skal være samlende for den nasjonale forskningen og gi langsiktig forskningsaktivitet i samarbeid med brukere fra næringsliv, offentlig sektor og øvrige samfunnsaktører.

- Finansieringsordning: Kompetanse- og samarbeidsprosjekt
- Søknadsfrist: **12. november 2025** / Skissefrist (obligatorisk): 11. juni 2025
- Støttegrenser: kr. 90-130 mill. / antatt tilgjengelige midler: 452 mill.
- Prosjektvarighet: maks 60 mnd
- Utlysning: <https://www.forskningsradet.no/utlysninger/2025/senter-barekraftig-areal-og-naturbruk/>

Hvilke mål må sentret oppfylle?

Sentrene skal bidra til å gjøre Norge i stand til å møte utfordringer knyttet til areal- og naturbruk og styrke samfunnets evne til å løse komplekse problemstillinger.

Sentrene skal ha en helhetlig tilnærming til forvaltning og bruk av arealer og natur i tråd med internasjonale forpliktelser og nasjonale mål. Sentrene skal utvikle ny og bruke eksisterende kunnskap, metoder og verktøy i et tverrfaglig og sektorovergripende samarbeid. Sentrene for bærekraftig areal- og naturbruk skal både individuelt og samlet etterlate tydelige og varige spor i

det norske forsknings- og innovasjonssystemet, og i samfunnet ved å bidra til kunnskapsoppbygging og verktøy, kompetanse og kapasitet på tvers av sektorer, rekruttering, varige endrede samarbeidsformer og politikkutforming. Dere skal beskrive, og om mulig kvantifisere, hvordan forskningen i senteret skal bidra til mer bærekraftig areal- og naturbruk og hvordan det skal bidra til å nå nasjonale og internasjonale mål. Vi forventer at sentrene fra første stund vil spille en aktiv og synlig rolle i samfunnet ved å fremme forskningsbasert formidling, dialog, og debatt.

Senter for bærekraftig areal- og naturbruk skal

- svare på konkrete utfordringer og behov i offentlig sektor, næringsliv og samfunnet for øvrig knyttet til forvaltning og bruk av arealer og natur
- ta for seg interessekonflikter og dilemmaer, være handlingsorientert og bidra aktivt til at kunnskap og nye løsninger tas i bruk
- ta for seg sektorovergripende og tverrfaglige problemstillinger
- bidra til at forskning, offentlig sektor, næringsliv og andre samfunnsaktører arbeider sammen, på tvers av sektor- og politikk mål- og forvaltningsnivåer
- bidra til aktiv og innovativ formidling, kommunikasjon og kompetanseheving

3.4. Forskningscenter for miljøvennlig energi (FME)

Sentrene skal drive forskningsaktivitet på høyt internasjonalt nivå i samarbeid med brukere fra næringsliv, forvaltning og samfunnet for øvrig. Forskningen i sentrene skal bidra til å løse sentrale utfordringer på energi- og klimaområdet og styrke innovasjonsevnen i norsk næringsliv. Internasjonalt samarbeid og forskerutdanning er viktige oppgaver for sentrene, som er etablert for en periode på inntil åtte år (5 + 3).

Hittil er det opprettet tre samfunnsvitenskapelige og 11 teknologiske FME-er. Fagmiljøer ved fakultetet er partner i to av de tre samfunnsvitenskapelige sentrene: Forskningscenter for sosialt inkluderende energiomstilling (INCLUDE), koordinert av UiOs Senter for Utvikling og Miljø og Norwegian Centre for Energy Transition Strategies (NTRANS), koordinert av NTNU.

Det ventes en ny utlysning for samfunnsvitenskapelige FME i løpet av 2025.

Detaljer fra forrige utlysning (2023):

- Finansieringsordning: Forskningscenter
- Søknadsfrist: **TBA** / Skissefrist (obligatorisk) TBA
- Støttegrenser: kr. 120-200 mill.
- Prosjektvarighet: 60-102 måneder
- Utllysning (2023): <https://www.forskningsradet.no/utlysninger/2023/fme/>

